Pavol Demeš

SLOVENSKO a JAPONSKO

: prvých 30+ rokov

Pavol Demeš
Slovensko a Japonsko
Prvých 30+ rokov

© Pavol Demeš a Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku
Jazyková úprava: Stanislav Dzurjanin
Grafický dizajn © Zuzana Chmelová

Prvé vydanie, e-kniha
Bratislava jún 2025

ISBN 978-80-974480-4-2

SFPA
Slovak Foreign Policy Association

Pavol Demeš je nezávislý zahraničnopolitický analytik, publicista a expert na občiansku spoločnosť, ktorý žije v Bratislave. Publikoval množstvo článkov a kníh vrátane knižných publikácií o vzťahoch Slovenska s USA, Kanadou, Izraelom i so Spojeným kráľovstvom. Mnohokrát vystavoval svoje fotografie doma i v zahraničí.

Stál pri zrode zahraničnej politiky Slovenskej republiky. V rokoch 1991 – 1992 bol ministrom medzinárodných vzťahov SR a v rokoch 1993 – 1997 pôsobil ako poradca pre zahraničnú politiku prvého prezidenta Slovenskej republiky Michala Kováča. Dlhodobo spolupracuje so slovenskou zahraničnopolitickou komunitou.

Je držiteľom viacerých ocenení, medzi nimi sú Ceny EÚ a USA za rozvoj demokracie a občianskej spoločnosti (1998), vyznamenania holandskej kráľovnej Rytier rádu Orange Nassau (2005), Rádu juhoslovanskej hviezdy I. triedy (2005), Czech and Slovak Transatlantic Award (2017) a Medaily za zásluhy o slovenskú diplomaciu (2023).

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku (SFPA – Slovak Foreign Policy Association) bola založená v auguste 1993 ako otvorené nestranícke diskusné fórum o medzinárodných otázkach a zahraničnej politike. Je najstarším zahraničnopolitickým think tankom na Slovensku. Jej hlavným cieľom je poskytovať priestor na otvorenú výmenu názorov o zahraničnej politike prostredníctvom seminárov, workshopov, konferencií a publikácií. SFPA publikovala stovky odborných textov, štúdií, komentárov, policy paperov či neperiodických publikácií. Pavol Demeš je od vzniku SFPA členom jej správnej rady.

Obsah

Predslov Yasuhira Kawakamiho, veľvyslanca Japonska na Slovensku // 5

Predslov Miroslava Lajčáka, veľvyslanca Slovenskej republiky v Japonsku v rokoch 1994 – 1998 // 6

Úvod // 8

Počiatky slovensko-japonských vzťahov (do vzniku Slovenskej republiky v januári 1993) // 10

Diplomatické styky a bilaterálne návštevy // 15

Japonská vládna a mimovládna pomoc Slovensku // 26

Ekonomická dimenzia // 30

Kultúra // 40

Školstvo a veda // 72

Šport // 85

Literatúra // 98

Predslov Yasuhira Kawakamiho,

veľvyslanca Japonska na Slovensku

Nesmierne ma teší vydanie tejto knihy pána Pavla Demeša, ktorá komplexne zaznamenáva históriu vzájomných vzťahov a výmen medzi Japonskom a Slovenskom v najrôznejších oblastiach. Som zároveň ohromený úsilím, ktoré na tejto ceste zhromažďovania faktov vynaložil, a v mene japonského ľudu mu chcem vyjadriť svoju vďačnosť.

Od nadviazania diplomatických vzťahov medzi Japonskom a Slovenskom ubehlo už viac ako 30 rokov, no doteraz nikdy nevznikla taká ucelená kompilácia dejín a trajektórií našich vzájomných vzťahov a kontaktov. Som presvedčený, že táto kniha bude skutočne hodnotnou učebnicou, ktorá napomôže prehlbovanie vzájomného porozumenia medzi obyvateľmi oboch našich krajín.

Verím, že svetová výstava EXPO 2025, ktorá sa tento rok koná v Osake, prinesie Slovákom nové príležitosti navštíviť Japonsko. V takom prípade by som si veľmi prial, keby sa najprv mohli aspoň trochu oboznámiť s históriou vzťahov medzi našimi dvoma krajinami práve prostredníctvom tejto knihy.

Dovoľte mi ako veľvyslancovi Japonska v Slovenskej republike ešte raz srdečne poďakovať pánu Pavlovi Demešovi za jeho knihu.

Predslov Miroslava Lajčáka,

veľvyslanca Slovenskej republiky v Japonsku v rokoch 1994 – 1998 a bývalého ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Pravdepodobne každý človek na Slovensku vie, kde sa nachádza Japonsko, a má nejakú predstavu o tejto výnimočnej a z nášho pohľadu exotickej krajine. Málo ľudí však vie, akú významnú úlohu zohralo práve Japonsko v prvých rokoch existencie Slovenskej republiky. Je dobré si pripomenúť, že to boli japonské finančné inštitúcie, ktoré ako vôbec prvé dali Slovensku úverový rating a tým umožnili náš vstup na medzinárodné finančné trhy. Nie náhodou úplne prvé kontakty na medzivládnej úrovni uskutočňovali predstavitelia Národnej banky Slovenska a Ministerstva financií Slovenskej republiky. Spomenúť treba aj niekoľko stoviek zamestnancov našej štátnej správy, ktorí v prvých rokoch samostatnosti absolvovali školenia pre štátnych zamestnancov, ktoré nám ponúkla a hradila japonská vláda prostredníctvom svojej agentúry pre rozvojovú pomoc.

Mal som tú česť zastupovať Slovenskú republiku ako veľvyslanec v Japonsku v prvých rokoch existencie nášho štátu (1994 – 1998) a môžem potvrdiť, že moji japonskí partneri na vládnej úrovni, ale aj bežní občania prejavovali úprimný a nefalšovaný záujem zoznámiť sa so Slovenskom ako novým členom medzinárodného spoločenstva; bez poučovania, kritizovania či akýchkoľvek prejavov nadradenosti (ktorých sme si v tých časoch užili viac než dosť v iných častiach sveta).

Prvými „vyslancami“ Slovenska v Japonsku boli naši umelci. Japonsko si špičkové umenie váži a vie ho oceniť. Peter Dvorský, Ondrej Lenárd, Lúčnica, ale aj mnohí ďalší to môžu potvrdiť z vlastnej skúsenosti.

Som rád, že slovensko-japonské vzťahy sa od prvého dňa vyvíjali pozitívne a postupne naberali na kvalite, obsahu aj intenzite tak na politickej úrovni, ako aj v oblasti ekonomickej spolupráce, kultúry, vedy, školstva, športu či medziľudských kontaktov. Tieto vzťahy si už dávno pýtali, aby sme ich zmapovali a zdokumentovali – pre ďalšie generácie, pre študentov, pre výskumníkov či pre záujemcov. Veľmi ma teší, že toto volanie bolo vypočuté a čitateľ dostáva do ruky veľmi kvalifikovane spracovaný, doslova encyklopedický prehľad slovensko-japonských vzťahov. Z iniciatívy Pavla Demeša do jednotlivých kapitol prispeli mnohé osobnosti, ktoré boli súčasťou formovania týchto vzťahov, čo dodáva tejto publikácii osobitnú autenticitu.

Keď sa pozrieme na mapu sveta, zdá sa, že Japonsko je niekde na jej okraji. Avšak vo chvíli, keď vystúpite z lietadla na letisku v Tokiu, okamžite cítite, že ste sa ocitli v centre svetového diania – politického, ekonomického i kultúrneho. Jednoducho, Japonsko je veľmoc. A Slovensko má s touto veľmocou mimoriadne kvalitné a intenzívne vzťahy. Ďakujem autorovi Pavlovi Demešovi a všetkým, ktorí sa zaslúžili o vznik tejto publikácie, vďaka ktorej sa informácie o šírke a kvalite týchto vzťahov dostanú do rúk širokej verejnosti.

Úvod

Japonsko je vzdialené od Slovenska asi 9 000 kilometrov, no spája nás s ním prekvapivé množstvo pút a inšpirácií. Táto úspešná a inovatívna ostrovná krajina s unikátnou starobylou kultúrou a tradíciami významne pomohla nášmu mladému štátu v srdci Európy etablovať sa v rodine demokratických krajín a priťahuje pozornosť čoraz väčšieho počtu ľudí. Naopak, Japoncov oslovuje predovšetkým naša kultúra a jej tvorcovia.

V tejto knižnej publikácii som sa snažil objavovať a odkrývať komplexnosť vzťahov medzi krajinou patriacou medzi svetové veľmoci a oveľa menším Slovenskom, ktoré sa objavilo na mape Európy len pred zhruba troma dekádami. Krajinu vychádzajúceho slnka som navštívil opakovane a dlhodobo spolupracujem s japonským veľvyslanectvom na Slovensku.

Údaje pre tento knižný projekt som získaval z najrôznejších archívnych zdrojov, klasických i sociálnych médií, webstránok a najmä množstva rozhovorov s diplomatmi (vrátane bývalými veľvyslancami), predstaviteľmi kultúry, školstva, vedy, ekonomiky a športu. Som im vďačný za pomoc pri skladaní tejto mozaiky, ktorú plánujem obohacovať.

Moja osobitná vďaka patrí súčasnému japonskému veľvyslancovi Yasuhirovi Kawakamimu a členom jeho tímu, ktorí sa pre tento knižný projekt nadchli a zároveň ho aj finančne podporili.

Pri príprave textu a posudzovaní rukopisu mi pomohlo veľa ľudí, za čo im ďakujem. Nasledujúcim z nich by som chcel vysloviť uznanie, menovite Erikovi Lenhartovi, Vladimírovi Grežovi, Jane Šoucovej, Zuzane Ondrejkovej, Viere Polakovičovej, Magdaléne Rollerovej, Františkovi Paulovičovi, Štefanovi Pechovi, Michalovi Horvatovi, Simone Jurkovičovej, Slavomírovi Michalkovi a Jane Kadlecovej.

Publikácia vychádza v roku Svetovej výstavy EXPO 2025 Osaka, na ktorej sa zúčastňuje aj Slovenská republika (https://slovakiaexpo.sk/). Dňa 10. septembra bude na EXPO 2025 Národný deň Slovenskej republiky. Verím, že publikácia prispeje k lepšiemu vzájomnému spoznávaniu a prezentácii Slovenska.

Pavol Demeš

Počiatky slovensko--japonských vzťahov

(do vzniku Slovenskej republiky v januári 1993)

Korene slovensko-japonských vzťahov siahajú hlboko do histórie.

Uhorský šľachtic Móric Beňovský (rodák z dnešného slovenského mesta Vrbové) pristál počas úteku z vyhnanstva na ruskej Kamčatke v roku 1771 nakrátko na japonskom ostrove Šikoku v meste Sakinohame. Zachytávajú to aj japonské kroniky.

V apríli 1918 navštívil Japonsko cestou z Ruska do USA politik a budúci prvý prezident Česko-Slovenska Tomáš Garrigue Masaryk. V Tokiu nadviazal kontakty s americkým, britským a francúzskym veľvyslanectvom a rokoval s ministerstvom zahraničných vecí o problematike česko-slovenských légií a ich presune cez Sibír.

Veľký význam mala cesta generála a budúceho česko-slovenského ministra vojny Milana Rastislava Štefánika v októbri – novembri 1918 v Japonsku, kde ho zastihlo aj vyhlásenie Česko-Slovenska (28. októbra 1918). Japonskú misiu M. R. Štefánika zmapoval v slovenskom časopise *Historická revue* (2007) aj japonský historik a slovakista Susumu Nagayo (a napísal aj knihu *Czechoslovak Legions and Japan* 1918–1920, ktorá bola prezentovaná na Veľvyslanectve SR v Tokiu v apríli 2023).

Do Japonska pricestoval Štefánik s francúzskou vojenskou delegáciou vedenou generálom Mauriceom Janinom cestou z USA do Vladivostoku. V Japonsku dohodli vojenskú a logistickú pomoc česko-slovenským legionárom, lebo japonská strana

uznala légie za spojeneckú armádu a jej námorníctvo bolo nápomocné pri ich následnej evakuácii z Ruska (svedčí o tom pomník v tokijskej zádušnej svätyni Yasukuni, ktorá je zasvätená vojakom i civilistom, ktorí zomreli v boji za japonského cisára). Delegáciu prijal aj japonský cisár, čo vyvolalo záujem verejnosti o Česko-Slovensko. Legionári majú v Japonsku svoj pomník, ktorý je venovaný štyrom Čechom a jednému Slovákovi. V roku 2015 ho odhalil na cintoríne vo Fuču v Tokiu český minister obrany Martin Stropnický.

M. R. Štefánik stál aj pri zrode česko-slovensko-japonských diplomatických vzťahov. Pred odchodom z Japonska poveril 8. novembra 1918 plnou mocou a menoval za dočasného vojenského atašé a diplomatického zástupcu česko-slovenskej vlády pri japonskej cisárskej vláde Václava Němca. Ten predložil svoju plnú moc japonskému ministrovi zahraničných vecí 21. decembra 1918, čo možno fakticky považovať za nadviazanie česko-slovensko-japonských diplomatických stykov.

Oficiálne diplomatické vzťahy medzi novovzniknutým Česko-Slovenskom a Japonskom boli nadviazané 12. januára 1920, keď prvý česko-slovenský veľvyslanec Karel Pergler odovzdal poverovacie listiny do rúk korunného princa a neskoršieho cisára Hirohita. Japonsko otvorilo veľvyslanectvo v Prahe v októbri 1921.

Diplomatické vzťahy prerušila v roku 1939 druhá svetová vojna, keď bolo Česko-Slovensko Hitlerom rozdelené na Protektorát Čiech a Moravy a Slovenskú republiku (do roku 1945). Japonské cisárstvo ako jedna z mála mocností uznala 1. júna 1939 vojnový Slovenský štát. Japonský veľvyslanec v Berlíne Hiroši Ōšima bol akreditovaný aj pre Slovensko.

V dôsledku bipolárneho rozdelenia sveta boli diplomatické vzťahy medzi Československou republikou a Japonskom obnovené až v roku 1957, teda až v roku, keď boli obnovené diplomatické vzťahy medzi Sovietskym zväzom a Japonskom.

V období socializmu boli vzťahy medzi Československom a Japonskom málo rozvinuté. Okrem obchodnej sféry sa prehlbovali v oblastiach stanovených Dohodou o kultúrnej spolupráci medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Japonska z roku 1976. V nej sa vlády oboch krajín dohodli na spolupráci predovšetkým výmenou výskumných pracovníkov, vedcov, technikov, študentov, umelcov, športovcov a iných osôb zapojených do kultúrnych aktivít prostredníctvom vládnych orgánov; udeľovaním štipendií štátnym príslušníkom druhej krajiny na štúdium a výskum na univerzitách alebo v iných vzdelávacích inštitúciách; organizovaním prednášok, umeleckých výstav a iných kultúrnych podujatí organizovaných orgánmi štátnej správy a šírením informačných materiálov vydaných vládnymi orgánmi.

Prvá a historická návšteva na najvyššej úrovni sa uskutočnila v roku 1970, keď do Japonska zavítal prezident Československej socialistickej republiky (ČSSR) Ludvík Svoboda. V Tokiu ho prijal japonský cisár Hirohito a následne si prezident prezrel československý pavilón na svetovej výstave EXPO ’70 v Osake. Sprevádzal ho minister zahraničných vecí Ján Marko, rodák zo Slovenska.

K obnovenie politických kontaktov na úrovni ministrov zahraničných vecí došlo v roku 1973, keď na oficiálnu návštevu Japonska zavítal Bohuslav Chňoupek. Recipročná návšteva japonského ministra zahraničia Sunaoa Sonodu sa uskutočnila o päť rokov neskôr. Do roku 1989 sa realizovalo ešte niekoľko návštev Japonska na ministerskej úrovni a v roku 1979 ho navštívil predseda vlády ČSSR Lubomír Štrougal.

Vo februári 1989 sa na pohrebe cisára Hirohita zúčastnil za ČSSR 1. podpredseda federálnej vlády Pavol Hrivnák, pôvodom zo Slovenska.

Nežná revolúcia v Československu v novembri 1989 ukončila éru komunizmu a otvorila brány pre slobodnú a intenzívnu

spoluprácu medzi Česko-Slovenskom a Japonskom vo všetkých oblastiach. V tomto období začali do Japonska cestovať predstavitelia už demokratického Česko-Slovenska.

Alexander Dubček, vtedajší predseda parlamentu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR), sa zúčastnil na intronizácii cisára Akihita v novembri 1990. Významným medzníkom v bilaterálnych vzťahoch sa stala päťdňová návšteva prezidenta Česko-Slovenska Václava Havla v Japonsku v apríli 1992. V jeho delegácii boli aj podpredseda vlády ČSFR Jozef Mikloško a podpredseda vlády Slovenskej republiky Anton Vavro. Počas návštevy bola podpísaná nová obchodná dohoda a japonská vláda prisľúbila pôžičky na pomoc pri ekonomickej transformácii.

Diplomatické styky a bilaterálne návštevy

Diplomatické styky medzi Slovenskou republikou (SR) a Japonskom boli nadviazané 3. februára 1993 s platnosťou od 1. januára 1993.

Slovenská republika otvorila veľvyslanectvo v Tokiu už 1. januára 1993. Japonsko pokrývalo diplomaticky Slovensko prvých deväť rokov z veľvyslanectva v Prahe a 22. januára 2002 otvorilo samostatné veľvyslanectvo v Bratislave.

• DOTERAJŠÍ SLOVENSKÍ VEĽVYSLANCI V JAPONSKU

Slovensko malo v Japonsku od roku 1993 podnes deväť veľvyslancov:

Ján Dömök (1993 – 1994), Miroslav Lajčák (1994 – 1998), Mikuláš Sedlák (1998 – 2001), Július Hauser (2001 – 2004), Peter Vršanský (2004 – 2009), Drahomír Štos (2009 – 2013), Michal Kottman (2013 – 2017), Marián Tomášik (2017 – 2024), Ivan Surkoš (2024 – podnes).

Prví ôsmi slovenskí veľvyslanci odovzdali poverovacie listiny do rúk cisára Akihita (imperiálna éra Heisei), ktorý nastúpil na trón v roku 1989, a deviaty – súčasný veľvyslanec ich odovzdal už do rúk cisára Naruhita (imperiálna éra Reiwa), ktorý nastúpil na trón v roku 2019.

• BUDOVY SLOVENSKÉHO VEĽVYSLANECTVA A REZIDENCIE VEĽVYSLANCA

Po vzniku SR malo Veľvyslanectvo SR v Japonsku svoje sídlo v prenajatých priestoroch Veľvyslanectva Českej republiky. Bolo to zároveň aj sídlo prvých štyroch veľvyslancov. (Adresa: 2-16-14, *Hiroo*, *Shibuya-ku*, *Tokyo*.)

Do novej samostatnej a reprezentatívnej budovy, ktorú postavila stavebná spoločnosť *Asahi Tatemono Kabushiki Kaisha*, sa Veľvyslanectvo SR presťahovalo v auguste 2004. V objekte veľvyslanectva sa nachádza okrem administratívnej časti aj rezidenčný byt veľvyslanca. (Adresa: 2 *Chome*-11-33 *Motoazabu*, *Minato City*, *Tokyo*.)

• HONORÁRNE KONZULÁTY SR V JAPONSKU

V roku 2008 bol zriadený Honorárny konzulát SR v meste Kirishima, prefektúra Kagoshima (vedie ho honorárny konzul Masahiro Yamamoto). V roku 2012 bol zriadený Honorárny konzulát SR so sídlom v meste Utsunomiya, prefektúra Tochigi (honorárny konzul Eiichi Ishikawa) a v októbri 2014 Honorárny konzulát SR v meste Osaka, prefektúra Osaka (honorárny konzul Shiro Murai).

• DOTERAJŠÍ JAPONSKÍ VEĽVYSLANCI NA SLOVENSKU

Japonsko malo na Slovensku od roku 1993 podnes dvanásť veľvyslancov:

Kuniaki Asomura (1993 – 1994), Nobuo Miyamoto (1994 – 1997), Shunji Maruyama (1997 – 1999), Hiroto Ishida (1999 – 2002), Toyojiro Soejima (2002 – 2005), Makoto Washizu (2005 – 2008), Yoshio Nomoto (2008 – 2011), Akira Takamatsu (2011 – 2013), Akio Egawa (2013 – 2016), Jun Shimmi (2016 – 2020), Makoto Nakagawa (2020 – 2023), Yasuhiro Kawakami (2023 – podnes).

Prví štyria veľvyslanci pokrývali Slovensko z veľvyslanectva v Prahe. Až po otvorení japonského veľvyslanectva v historickom jadre Bratislavy na Hlavnom námestí sa veľvyslanec Toyojiro Soejima stal prvým rezidentným veľvyslancom na Slovensku.

• REZIDENCIE JAPONSKÉHO VEĽVYSLANCA

Prvá rezidencia japonského veľvyslanca bola v rokoch 2002 – 2019 vo vile neďaleko Horského parku na Gorazdovej ulici 27. Od roku 2020 má japonský veľvyslanec rezidenciu neďaleko veľvyslanectva v historickom obytnom dome na Laurinskej ulici 8.

• VYZNAMENANIA

Prezident SR Ivan Gašparovič udelil v septembri 2005 štátne vyznamenanie *Rad Bieleho dvojkríža III. triedy* prvému rezidentnému veľvyslancovi Japonska v Slovenskej republike Toyojirovi Soejimovi za jeho osobný prínos k všestrannému rozvoju slovensko-japonských vzťahov.

Japonský cisár Naruhito udelil v novembri 2022 niekdajšiemu veľvyslancovi SR v Japonsku Miroslavovi Lajčákovi vyznamenanie *Veľkostuha Radu vychádzajúceho slnka* za jeho prínos v prehlbovaní vzťahov medzi Slovenskom a Japonskom.

Zaujímavosťou je, že dvaja bývalí slovenskí veľvyslanci v Japonsku sa venovali tejto krajine i v knižných publikáciách: Mikuláš Sedlák pripravil odbornú knihu *Japonská ekonomika včera a dnes* (Wolters Kluwer (Iura Edition), 2004), Ján Dömök opísal svoje skúsenosti z krajiny vychádzajúceho slnka v samostatnej kapitole v spomienkovej publikácii *Diplomat na štyroch kontinentoch* (IKAR, 2007).

• BILATERÁLNE NÁVŠTEVY NA VLÁDNEJ ÚROVNI

Za tri dekády bilaterálnych vzťahov sa uskutočnil pomerne veľký počet návštev slovenských oficiálnych predstaviteľov v Japonsku vrátane návštev prezidentov Michala Kováča (1998), Ivana Gašparoviča (2012) a Zuzany Čaputovej (2019), premiérov Vladimíra Mečiara (1997) a Mikuláša Dzurindu (2005) a predsedov parlamentu Ivana Gašparoviča (1994) a Jozefa Migaša (2000).

Spomedzi ministrov zahraničných vecí SR išlo o Jozefa Moravčíka (1993), Pavla Hamžíka (1997, v sprievode premiéra Vladimíra Mečiara), Eduarda Kukana (2000, 2005), Jána Kubiša (2007) a Miroslava Lajčáka (2009, 2015, 2016, 2017, 2019).

Japonsko navštívili samostatne aj ministri ďalších rezortov: Ladislav Pittner, minister vnútra SR (1994), Jozef Macejko, minister dopravy, pôšt a telekomunikácií SR (2002), Pavol Prokopovič, minister dopravy, pôšt a telekomunikácií SR (2004), László Miklós, minister životného prostredia SR (2007), Peter Kažimír, podpredsedu vlády a minister financií SR (2013), Peter Žiga, minister hospodárstva SR (2016, 2019), Denisa Saková, podpredsedníčka vlády a ministerka hospodárstva, a Tomáš Taraba, podpredseda vlády a minister životného prostredia(2024). Niekoľkí ďalší ministri boli súčasťou delegácií najvyšších ústavných predstaviteľov.

Pre zaujímavosť uvádzame, že u japonského cisára boli zo slovenských politických osobností prijatí (v časovom poradí) premiér Vladimír Mečiar (1997), prezident Michal Kováč (1998), predseda parlamentu Jozef Migaš (2000), premiér Mikuláš Dzurinda (2005), prezident Ivan Gašparovič (2012), prezidentka Zuzana Čaputová (2019) a bývalý minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák pri preberaní štátneho vyznamenania (2022).

• OFICIÁLNE NÁVŠTEVY Z JAPONSKA NA SLOVENSKO

Z Japonska zavítalo na Slovensko od vzniku samostatného štátu podstatne menej oficiálnych návštev.

Z cisárskeho dvora išlo o návštevu princeznej Sayako v roku 2000 a princa Fumihita a princeznej Kiko v roku 2013.

Historicky prvou oficiálnou návštevou japonského premiéra na Slovensku bola návšteva Shinzoa Abeho v roku 2019.

Prvú oficiálnu návštevu SR uskutočnil minister zahraničných vecí Taro Aso v roku 2007.

Minister pôdy, infraštruktúry a transportu Kazuo Kitagawa zavítal do Bratislavy v roku 2006.

Z parlamentných návštev možno spomenúť delegáciu v roku 1995, ktorú viedol poslanec Dolnej snemovne a predseda Japonsko-slovenskej parlamentnej skupiny priateľstva Kiyoshi Mizuno, ďalej delegácie predsedu Dolnej snemovne japonského parlamentu Tamisuke Watanukiho (2001), predsedu Japonsko-slovenskej parlamentnej skupiny priateľstva Naokazu Takemota (2018) a podpredsedu Hornej komory japonského parlamentu Hiroyuki Nagahamu (2024).

• PARLAMENTNÉ SKUPINY PRIATEĽSTVA

V rámci japonského parlamentu od roku 1993 pôsobí Japonsko-slovenská parlamentná skupina priateľstva. Jej predsedníčkou je od decembra 2020 prominentná poslankyňa vládnej Liberálnodemokratickej strany (niekoľkonásobná bývalá ministerka) Seiko Noda. V skupine celkovo pôsobí 16 poslancov japonského parlamentu. Medzi popredných členov patrí Minoru Kiuchi, minister pre hospodársku bezpečnosť.

V roku 1994 po vstupe do Medziparlamentnej únie (IPU) vznikla na pôde Národnej rady SR (NR SR) partnerská Skupina priateľstva s Japonskom. Jej predsedami v jednotlivých volebných

obdobiach boli: Dušan Slobodník (1994 – 1998), Peter Weiss (1998 – 2002), Jirko Malchárek (2002 – 2006), Boris Zala (2006 – 2010), František Šebej (2010 – 2018), Tibor Bastrnák (2018 – 2020), Peter Osuský (2020 – 2023). V súčasnom 9. volebnom období NR SR nebola skupina nateraz obnovená.

• ZAUJÍMAVOSTI Z BILATERÁLNYCH NÁVŠTEV

Vôbec prvým slovenským oficiálnym predstaviteľom, ktorý navštívil Japonsko bezprostredne po vzniku štátu, bol štátny tajomník Ministerstva financií SR a od júna 1993 prvý guvernér Národnej banky Slovenska (NBS) Vladimír Masár. Išlo o prvú zo série jeho pracovných ciest, ktoré súviseli so vznikom slovenskej meny a neľahkou ekonomickou transformáciou nového štátu (zaoberá sa tým kapitola Ekonomická spolupráca).

Dôležitým impulzom pre bilaterálnu ekonomickú spoluprácu bola historicky prvá oficiálna cesta vtedajšieho premiéra SR Vladimíra Mečiara do Japonska v roku 1997. Počas piatich dní sa okrem predstavenia nového štátu sústredila na ekonomickú dimenziu spolupráce a nové investičné možnosti. V delegácii premiéra boli okrem ministra zahraničných vecí Pavla Hamžíka aj podpredseda vlády pre ekonomickú integráciu a minister financií Sergej Kozlík, minister hospodárstva Karol Česnek, minister pôdohospodárstva Peter Baco a guvernér NBS Vladimír Masár. Predseda slovenskej vlády rokoval s japonským premiérom Ryutarom Hashimotom. Premiéra prijal aj japonský cisár Akihito. Počas pobytu v Japonsku sa stretol aj s predstaviteľmi podnikateľských kruhov.

Prezident Michal Kováč navštívil Japonsko v súvislosti s účasťou na otvorení XVIII. zimných olympijských hier v Nagane v roku 1998. Na ceste ho sprevádzal aj autor tejto knihy, ktorý bol poradcom prezidenta pre zahraničnú politiku a Japonsko už predtým dvakrát navštívil. Olympiáda v Nagane slúžila aj na dôležitú prezentáciu Slovenska. Veľvyslanectvo SR pozývalo

na večere a kultúrny program do Slovenského domu významných japonských partnerov vrátane členov širšej cisárskej rodiny. V Tokiu prezidenta prijal japonský cisár Akihito. Okrem toho mal prezident niekoľko ďalších rokovaní, navštívil tiež základnú školu a stretol sa s predstaviteľmi nadácií Sasakawa Peace Foundation a Nippon Foundation, ktorým poďakoval za ich pomoc Slovensku. Prezident Kováč zavítal aj do historického mesta Kjóto, prezrel si jeho pamätihodnosti a absolvoval čajovú ceréniu.

Historicky prvú oficiálnu návštevu hlavy slovenského štátu v Japonsku uskutočnil v roku 2012 prezident Ivan Gašparovič s manželkou. Sprevádzal ho podpredseda vlády a minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák, minister hospodárstva Tomáš Malatinský, početná skupina slovenských podnikateľov, ako aj sprievod univerzitných a vedeckých pracovníkov.

V hlavnom meste Tokiu ich vo svojom sídle prijal japonský cisár Akihito s cisárovnou Michiko. Cisársky pár mimoriadne ocenil gesto prezidenta Gašparoviča, ktorý osobne navštívil niekoľko miest v oblasti postihnutej cunami v regióne Tohoku. Hovorili aj o spolupráci v obchode, kultúre a športe.

Hlava štátu sa na pracovnom rokovaní stretla aj s predsedom vlády Yoshihikom Nodom, s ktorým hovorili predovšetkým o ekonomickej spolupráci. Prezident Gašparovič v Tokiu otvoril Japonsko-slovenské podnikateľské fórum.

Dôležitý politický i ekonomický význam mala trojdňová pracovná cesta premiéra Mikuláša Dzurindu v japonskom Tokiu a Osake v roku 2005. Dzurinda sa stretol s japonským premiérom Junichirom Koizumim, s ktorým hovoril najmä o možnostiach prehĺbenia spolupráce oboch krajín v hospodárskej oblasti. Zavítal tiež do japonského parlamentu, kde ho prijala predsedníčka Hornej komory Chikage Oogi a predseda Dolnej snemovne Yohei Kono, a dostalo sa mu tiež cti v podobe prijatia u japonského cisára Akihita.

Slovenský premiér v Tokiu a Osake rokoval s významnými zástupcami podnikateľských kruhov.

Zuzana Čaputová sa v októbri 1919 zúčastnila na slávnostnej intronizácii cisára Naruhita. Dynastia japonských cisárov je najdlhšie vládnucou dynastiou na svete: cisári z tohto rodu vládnu krajine už najmenej 1500 rokov. V Japonsku sa pre nástup cisára na trón nepoužíva termín „korunovácia“, pretože tento proces má hlboko zakorenené historické a náboženské významy. Namiesto toho sa používa termín „intronizácia“, ktorý zahŕňa sériu rituálov a ceremónií.

Prezidentka Čaputová rokovala v Tokiu s japonským premiérom Shinzoom Abem, pričom sa rozprávali o výzvach a inováciách v oblasti životného prostredia. Navštívila aj mesto Fujisawa Sustainable Smart Town, ktoré je konceptom inovatívneho a ekologického bývania.

Spomedzi slovenských politikov bol v Japonsku najčastejšie Miroslav Lajčák, ktorý tam v rokoch 1994 – 1998 slúžil vo funkcii veľvyslanca SR. Neskôr ako minister zahraničných vecí navštívil Japonsko v rokoch 2009 – 2019 (oficiálne či neoficiálne) až päťkrát. Japonský cisár Naruhito mu v novembri 2022 v Tokiu udelil vyznamenanie *Veľkostuha Radu vychádzajúceho slnka* za prínos v prehlbovaní vzťahov medzi Slovenskom a Japonskom.

Princezná Sayako, jediná dcéra cisára Akihita, oficiálne navštívila Slovensko v októbri 2000. V Bratislave ju prijal predseda NR SR Jozef Migaš a premiér Mikuláš Dzurinda. Navštívila BIBIANU, medzinárodný dom umenia pre deti, Divadlo Aréna, Hrad Devín a Univerzitu Komenského (UK). Zavítala aj do Malokarpatského múzea v Pezinku. Princezná Sayako viedla na UK rozhovory aj so študentmi a pedagógmi japonológie. Rektor UK Ferdinand Devínsky jej na znak úcty a vďaky za to, čím japonská vláda prispela k rozvoju japonológie na UK, i za to, ako

sa japonská spoločnosť usiluje o porozumenie medzi národmi, odovzdal *Veľkú zlatú medailu UK*.

Oficiálnu návštevu Slovenskej republiky uskutočnili v dňoch 23. – 25. júna 2013 predstavitelia japonskej cisárskej rodiny princ Fumihito a princezná Kiko. Na Slovensko prišli na pozvanie prezidenta SR Ivana Gašparoviča pri príležitosti 20. výročia nadviazania diplomatických vzťahov medzi Slovenskom a Japonskom.

Ich cisárske výsosti privítal v Bratislave najprv prezident Ivan Gašparovič s manželkou. Nasledovali stretnutia s predsedom NR SR Pavlom Paškom, predsedom vlády SR Robertom Ficom a podpredsedom vlády a ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslavom Lajčákom. Vzácnych hostí prijal tiež primátor hlavného mesta SR Milan Ftáčnik a zavítali aj na akademickú pôdu Univerzity Komenského. V Botanickej záhrade UK princ Fumihito a princezná Kiko symbolicky zasadili strom sakury. Počas návštevy si predstavitelia japonskej cisárskej rodiny pozreli Hrad Devín a pamätník obetí totality Bránu slobody. Na východnom Slovensku navštívili Botanickú záhradu Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici, Slovenskú knižnicu pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči a prezreli si aj Spišský hrad.

Premiér Shinzo Abe uskutočnil historicky prvú návštevu japonského premiéra na Slovensku v apríli 2019. Po rokovaní s premiérom Petrom Pellegrinim na Bratislavskom hrade sa konal samit premiérov krajín V4 + Japonsko. (Summit predsedov vlád krajín V4 so Shinzoom Abem bol predtým v Bruseli v októbri 2018.)

Hlavné témy rokovania slovenského premiéra a jeho japonského kolegu boli prehlbovanie investícií japonských firiem na Slovensku, dohody, ktoré odstraňujú obchodné bariéry medzi krajinami, či situácia na Kórejskom polostrove.

Ďalší impulz pre rozvoj obchodných vzťahov podľa oboch premiérov predstavuje zmluva o sociálnom zabezpečení, ktorá vstúpila do platnosti 1. júla 2019, ako aj dohoda EPA medzi EÚ a Japonskom z 1. februára 2019, ktorá odstraňuje obchodné bariéry. Okrem posilnenia spolupráce v hospodárskej oblasti hovorili aj o rozvoji bilaterálnych vzťahov v oblasti kultúry. Shinzo Abe povedal, že sa teší na výkony slovenských športovcov na XXXII. letných olympijských hrách Tokio 2020. Peter Pellegrini zase prisľúbil účasť Slovenska na výstave EXPO 2025 Osaka.

Japonská vládna a mimovládna pomoc Slovensku

Svoju podporu novovzniknutej demokratickej Slovenskej republike vyjadrilo Japonsko aj významnou rozvojovou pomocou formou pôžičiek, darov a prenosu vedomostí, ktorá pomohla upevneniu jej štátnosti, stabilite meny a prechodu na trhové hospodárstvo.

Japonské finančné inštitúcie ako vôbec prvé dali Slovensku úverový rating a tým umožnili náš vstup na medzinárodné finančné trhy (pozri kapitolu Ekonomická dimenzia).

Vďaka veľkorysej pomoci japonskej rozvojovej agentúry až 349 zamestnancov slovenskej štátnej správy absolvovalo v prvých rokoch samostatnosti krátkodobé školenia pre štátnych zamestnancov.

V rokoch 1993 – 2005 udelila japonská vláda kultúrny grant viacerým slovenským inštitúciám na zakúpenie technického vybavenia a hudobných nástrojov podľa ich potrieb (pozri kapitolu Kultúra).

SASAKAWA CENTRAL EUROPE FUND NADÁCIE SASAKAWA PEACE FOUNDATION

V roku 1991 japonská súkromná nadácia Sasakawa Peace Foundation (SPF) vytvorila fond s názvom Sasakawa Central Europe Fund (SCEF) s cieľom pomáhať krajinám strednej Európy – Poľsku, Maďarsku, Československu (od roku 1993 Česku a Slovensku) – pri ich prechode k demokracii a trhovému hospodárstvu. Fond ukončil svoje aktivity niekoľko rokov po vstupe týchto krajín do EÚ (2004).

Do dnešných dní však pretrvala prestížna medzinárodná konferencia Forum 2000 v Prahe, pri zrode ktorej v roku 1996 stál spolu s prezidentom Václavom Havlom významný japonský filantrop Yohei Sasakawa. Ide o výročnú konferenciu, na ktorej sa stretávajú významní svetoví myslitelia, spisovatelia, politici a akademici, aby diskutovali o globálnych problémoch.

Nadácia SPF sa vo svojej grantovej činnosti sústredila na podporu prechodu stredoeurópskych štátov na trhovú ekonomiku, ochranu životného prostredia, rozvoj tretieho sektora a spoznávanie Japonska. Vo svojej činnosti posmeľovala kooperáciu v rámci stredoeurópskeho regiónu a spolupracovala s poprednými americkými nadáciami a špecializovanými organizáciami, napríklad s konzorciom Environmental Partnership for Central and Eastern Europe, Center for Civil Society Studies at The Johns Hopkins University a The International Center for Not-for-Profit Law.

Japonský program fondu SCEF na Slovensku rozbehol člen predstavenstva nadácie SPF Kotaro Kohata s regionálnou zástupkyňou Ivetou Mozsnyakovou. Následne až do konca fungovania fondu jeho aktivity na Slovensku koordinovala Jana Kadlecová Čalfová.

Vďaka podpore fondu SCEF vznikol v roku 1994 9-dielny televízny seriál o japonskom hospodárskom zázraku *Prosperity Made In Japan* v réžii Ivonne Vavrovej. Do Japonska vycestovali viacerí odborníci, novinári i predstavitelia neziskovej sféry. Fond podporil projekty a spolupracoval s mimovládnymi organizáciami, akými sú Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, SAIA – Servisné centrum pre tretí sektor, Inštitút pre verejné otázky, Výberový vzdelávací spolok, Nadácia pre deti Slovenska či Pontis, alebo s Ekonomickou univerzitou v Bratislave. Udeľoval *Cenu SPF za životné prostredie*.

Na záver pôsobenia nadácie SPF v strednej Európe sa v marci 2008 konal v Bratislave regionálny medzinárodný míting asi 40 účastníkov z krajín V4 a Japonska pod názvom *Fostering dialogue to enhance mutual understanding between Central European Countries*.

Ekonomická dimenzia

POČIATKY A ROZVOJ EKONOMICKEJ SPOLUPRÁCE

Je pomerne málo známe, že Japonsko zohralo na začiatku samostatnej slovenskej štátnosti mimoriadnu úlohu. Potvrdzuje to prvý guvernér Národnej banky Slovenska Vladimír Masár. Ako štátny tajomník ministerstva financií a zároveň splnomocnenec vlády SR pre zriadenie NBS (od júna 1993 guvernér NBS) bol prvým oficiálnym predstaviteľom Slovenska, ktorý v roku 1993 niekoľkokrát navštívil Japonsko, aby tam s politickými a ekonomickými predstaviteľmi riešil zásadné menové a ekonomické otázky.

Vďaka tomuto úsiliu Slovensko získalo svoj prvý medzinárodný investičný rating od japonskej ratingovej spoločnosti JBRI, čo umožnilo NBS emitovať cenné papiere v objeme vyše 500 miliónov dolárov v spolupráci s japonskou bankou Nomura International. Tieto finančné zdroje zohrali kľúčovú úlohu pri budovaní devízových rezerv NBS a následnej stabilizácii slovenskej ekonomiky. Ďalšie zdroje boli poskytnuté z banky Japan Export Import Bank na podporu podnikateľských projektov súkromného sektora.

Nomura International, ktorá patrí medzi najvýznamnejšie investičné banky na svete, následne pôsobila ako poradca NBS pre medzinárodné finančné a kapitálové trhy. Nasledovali ďalšie

významné finančné zdroje od Nomury, ktoré boli poskytnuté mestám Bratislava a Košice, ako aj ďalším finančným a podnikateľským subjektom. Spolupráca s Nomurou pokračovala aj ďalšou úspešnou emisiou bondov NBS na japonskom trhu.

Vladimír Masár sa podieľal na vzniku medziparlamentnej Slovensko-japonskej skupiny priateľstva (Slovak Japan Friendship Organization), ktorá zohrala dôležitú úlohu pri budovaní slovensko-japonských vzťahov.

V tomto počiatočnom období investovala na Slovensku globálna spoločnosť Yazaki, špecializovaná na výrobu autokáblových zväzkov. Japonský investor prišiel do Prievidze v roku 1994 a postupne vybudoval dielne aj v Partizánskom a pobočku v Michalovciach. V čase najväčšieho rozmachu zamestnával vyše 4 500 zamestnancov. V máji 2024 sa jeho výroba po troch dekádach na Slovensku skončila.

Dôležitým impulzom pre bilaterálnu ekonomickú spoluprácu bola prvá oficiálna cesta vtedajšieho premiéra SR Vladimíra Mečiara do Japonska v roku 1997. V jeho delegácii bol okrem vládnych predstaviteľov aj znalec Japonska – guvernér Národnej banky Slovenska Vladimír Masár. Okrem predstavenia nového štátu sa sústredila na ekonomickú dimenziu spolupráce a nové investičné možnosti. Premiér sa stretol okrem oficiálnych predstaviteľov štátu aj so zástupcami japonskej banky Nomura a automobilky Toyota Motor Corporation.

Hlavným cieľom trojdňovej pracovnej cesty premiéra Mikuláša Dzurindu v Tokiu a Osake v roku 2005 bolo okrem rokovaní s najvyššími predstaviteľov Japonska prezentovanie Slovenska ako krajiny, ktorá prešla zásadnými reformami, skvalitňuje podnikateľské prostredie a uvedomuje si, že pre budovanie dlhodobej konkurencieschopnosti je nevyhnutná orientácia na znalostnú ekonomiku, čo si zasa vyžaduje predovšetkým investície do vedy, výskumu, vzdelania a budovania investičnej spoločnosti.

Slovenský premiér tiež rokoval v Tokiu so zástupcami Japonskej federácie obchodných organizácií Nippon Keindaren a zavítal na Japonsko-slovenské ekonomické fórum. Premiér sa stretol s vedeniami veľkých korporácií Sony a Matsushita i s podnikateľmi v Tokiu a zúčastnil sa na investičnom seminári v Osake.

Z hľadiska ekonomickej spolupráce zohrali významnú úlohu aj dve cesty ministra financií Petra Kažimíra (od roku 2019 guvernéra Národnej banky Slovenska) do krajiny vychádzajúceho slnka v rokoch 2012 a 2013. Minister Kažimír sa stretol s tamojším ministrom financií Tarom Asom a rokoval s ďalšími politickými a podnikateľskými lídrami. Slovensku sa následne podarilo predať v Japonsku dlhopisy, čo prispelo k diverzifikácii jeho dlhu. Peter Kažimír ako guvernér Národnej banky Slovenska je v ostatných rokoch pravidelným spíkrom a moderátorom výročnej konferencie Bank of Japan v Tokiu, ktorá spája guvernérov a centrálnych bankárov, nositeľov Nobelovej ceny za ekonómiu a predstaviteľov popredných svetových univerzít.

Pri rozvoji ekonomickej spolupráce medzi Slovenskom a Japonskom sa dlhodobo angažuje Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (Slovak Investment and Trade Development Agency – SARIO), ktorá od roku 2010 zorganizovala v spolupráci s Veľvyslanectvom SR v Japonsku asi desať investičných seminárov, ale aj viaceré pobyty slovenských podnikateľov v Japonsku či japonských investorov na Slovensku.

Agentúra SARIO bola aj súčasťou prvej oficiálnej návštevy slovenského prezidenta Ivana Gašparoviča v krajine vychádzajúceho slnka. V rámci nej sa v Tokiu konal investičný seminár, na ktorom sa zúčastnilo 50 podnikateľov zo Slovenska a Japonska. Súčasťou seminára bola prezentácia generálneho riaditeľa SARIO Roberta Šimončiča zameraná na výhody slovenského podnikateľského prostredia a podpis memoranda o porozumení medzi agentúrou SARIO a organizáciou JETRO (Japan External Trade Organization).

SÚČASNÝ STAV EKONOMICKEJ SPOLUPRÁCE

Slovensko a Japonsko napriek geografickej vzdialenosti rozvíjajú dynamické vzťahy založené na komplementarite svojich ekonomík. Japonsko ako aktuálne štvrtá najväčšia ekonomika sveta je technologicky vyspelý trh s vysokou mierou inovácií a stabilným právnym prostredím. Slovensko ako člen Európskej únie a regiónu V4 ponúka strategickú polohu v srdci Európy, kvalifikovanú pracovnú silu a priaznivé podmienky pre zahraničné investície.

Japonská ekonomika je orientovaná na export s vysokou pridanou hodnotou. Medzi jej hlavné odvetvia patria elektronika, automobilový priemysel, farmaceutický výskum a obnoviteľné zdroje energie. Slovensko naopak profituje z rozvinutého automobilového priemyslu, ktorý tvorí viac ako 50 % jeho exportu. Táto komplementarita vytvára pevný základ pre vzájomne prospešnú spoluprácu.

Dôležitým míľnikom v bilaterálnych vzťahoch bola Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Japonskom (EPA), ktorá vstúpila do platnosti v roku 2019. Dohoda EPA odstránila clá na väčšinu tovarov a zjednodušila prístup na trhy oboch strán. Hoci obchod s Japonskom zatiaľ predstavuje len malý podiel na celkovom zahraničnom obchode SR (vývoz 0,27 %, dovoz 0,55 %), potenciál rastu je značný.

OBCHODNÁ SPOLUPRÁCA

Obchodné vzťahy medzi Slovenskom a Japonskom sú charakterizované výmenou produktov s vysokou pridanou hodnotou. Slovensko exportuje do Japonska najmä automobily, komponenty pre motorové vozidlá a špecifické strojárske produkty. Naopak, dovoz z Japonska zahŕňa elektroniku, chemikálie a špecializované stroje.

Hodnota slovenského vývozu do Japonska vykazuje dlhodobý rastúci trend. Od roku 2014 sa export takmer strojnásobil, čo predstavuje priemerný ročný nárast približne 14,6 %. Najvýraznejší rast bol zaznamenaný v období medzi rokmi 2018 – 2023, keď export vzrástol zo 135 miliónov EUR na 357,4 milióna EUR. Tento trend potvrdzuje postupné prehlbovanie obchodných vzťahov a je v súlade s celkovými snahami o diverzifikáciu slovenského exportu.

Import z Japonska na Slovensko sa takisto vyvíjal nerovnomerne. V roku 2014 dosahoval hodnotu 764,8 milióna EUR a postupne klesal až na 479,8 milióna EUR v roku 2018. Od roku 2020 však opäť sledujeme rastúci trend dovozu, ktorý v roku 2023 dosiahol hodnotu 706,3 milióna EUR. Nárast možno pripísať postupnému oživeniu globálnej ekonomiky po pandémii a nárastu cien energií a surovín, ktorých je Japonsko významným importérom. V prvých 11 mesiacoch roku 2024 však import opäť klesol na 594,7 milióna EUR, čo predstavuje 90,4 % hodnoty z rovnakého obdobia roku 2023. Tento pokles môže súvisieť s celkovým spomalením japonského vývozu, ktorý bol zaznamenaný aj na iných trhoch.

Jedným z najvýraznejších aspektov obchodných vzťahov medzi Slovenskom a Japonskom je dlhodobý deficit obchodnej bilancie na strane Slovenska. V roku 2014 dosiahol deficit rekordných 660,2 milióna EUR, no v priebehu rokov sa postupne zlepšoval až dosiahol najnižšiu úroveň 221,9 milióna EUR v roku 2020. Táto pozitívna zmena bola dôsledkom kombinácie klesajúceho importu a rastúceho exportu. Od roku 2021 však deficit opäť mierne narástol na 348,9 milióna EUR v roku 2023. Podľa dostupných údajov za rok 2024 možno pozorovať mierne zlepšenie obchodnej bilancie, avšak na úkor klesajúceho celkového objemu obchodu.

• FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE BILATERÁLNE OBCHODNÉ VZŤAHY

Vývoj obchodných vzťahov medzi Slovenskom a Japonskom bol výrazne ovplyvnený dohodou EPA, ktorá vstúpila do platnosti vo februári 2019. Táto dohoda odstránila väčšinu ciel a netarifných bariér, čím uľahčila prístup slovenských vývozcov na japonský trh najmä v oblasti automobilového priemyslu. Automobilový sektor, ktorý tvorí viac ako polovicu slovenského exportu, zaznamenal výrazný nárast vývozu do Japonska, pričom odbúranie ciel a zjednodušenie regulačných požiadaviek umožnilo lepšiu konkurencieschopnosť slovenských výrobcov. Rozvoj technologických odvetví na Slovensku, podporený japonskými investíciami, ako sú Panasonic Industrial Devices či Minebea Access Solutions Slovakia a Minebea Slovakia, prispel k posilneniu obchodných väzieb medzi oboma krajinami. Napriek týmto úspechom slovenské firmy stále čelia výzvam spojeným s adaptáciou na prísne japonské normy kvality a certifikácie, čo zdôrazňuje potrebu diverzifikácie exportného portfólia do perspektívnych oblastí, ako sú IT služby, biotechnológie či potravinárske produkty.

• INVESTÍCIE

Podľa údajov SARIO na Slovensku aktuálne pôsobí 74 japonských spoločností s takmer 10 000 zamestnancami. Z toho 22 spoločností je výrobných (8 256 zamestnancov), 10 z oblasti informačných a komunikačných technológií (443 zamestnancov) a 42 z oblasti služieb, maloobchodu a veľkoobchodu (1 217 zamestnancov).

Investície sú rozmiestnené po celom Slovensku, pričom významné zastúpenie majú v automobilovom a elektrotechnickom priemysle. Mnohé z japonských spoločností vstúpili na slovenský trh formou akvizície spoločnosti.

Medzi najvýznamnejšie spoločnosti patrí Panasonic Industrial Devices Slovakia v Trstenej a Starej Ľubovni, ktorá vyrába elektronické komponenty. V Spišskej Novej Vsi pôsobí Nidec Global Appliance, špecializujúca sa na produkciu kompresorov, zatiaľ čo Minebea Access Solutions Slovakia a Minebea Slovakia v Košiciach produkuje automobilové diely. V pivovarníckom sektore je významným hráčom plzenský Prazdroj Slovensko (Pivovar Šariš), ktorý je súčasťou japonskej skupiny Asahi Group. V Trenčíne pôsobí Akebono Brake Slovakia so zameraním na výrobu brzdových strmeňov pre automobily, v Nitre SIIX EMS Slovakia špecializujúca sa na výrobu elektrických komponentov pre automobilový priemysel či G-TEKT Slovakia zameraná na výrobu komponentov pre karosérie a prevodových dielov pre automobily. Pre podporu dátových a digitálnych potrieb obchodných jednotiek Takeda vzniklo v Bratislave moderné Takeda Pharmaceuticals Slovakia Innovation Capability Center.

Príkladom bilaterálnej ekonomickej spolupráce je výstavba bratislavského diaľničného tunela Sitina o dĺžke 1 440 metrov, ktorú realizovalo japonsko-české konzorcium Taisei Corporation – Skanska DS, a. s. Tunel budovali 3,5 roka a do užívania ho slávnostne odovzdali v roku 2007. Konečné náklady narástli na 4,5 miliardy Sk. Z toho 18 % bolo hradených zo štátneho rozpočtu a zvyšok z pôžičky od Japonskej banky pre medzinárodnú spoluprácu (JBIC).

Japonský oceliarsky koncern Nippon Steel koncom roku 2023 oznámil, že kupuje americkú skupinu U.S. Steel., ktorej súčasťou je aj dcérska spoločnosť U.S. Steel Košice na východe Slovenska. V súvislosti s touto dôležitou ekonomickou témou vycestovali vo februári 2024 do Japonska ministerka hospodárstva Denisa Saková a minister životného prostredia Tomáš Taraba s delegáciou. S predstaviteľmi Nippon Steel Corporation a U. S.

Steel Košice diskutovali o budúcnosti košických oceliarní, plánoch ich nového majiteľa v regióne i otázke dekarbonizácie produkcie ocele.

Transakciu v hodnote 14,9 miliardy dolárov (13,61 miliardy EUR) zablokoval v januári 2025 prezident Joe Biden. Obe oceliarne podali proti Bidenovmu rozhodnutiu v USA žalobu. Nesúhlas s predajom spoločnosti dlhodobo komunikoval aj súčasný prezident Donald Trump, ktorý po februárovom stretnutí s japonským premiérom Shigeru Ishibom v Bielom dome informoval, že japonský oceliarenský koncern nebude pokračovať v snahe o kúpu amerického U.S. Steelu. Naopak, japonská spoločnosť by mala podľa Donalda Trumpa – bez spresnenia ďalších náležitostí – do americkej spoločnosti významne investovať. Spoločnosť Nippon Steel napokon dokončila akvizíciu spoločnosti U.S. Steel, čím sa stala jej jediným vlastníkom. Transakcia bola dokončená v stredu 18. júna 2025 po 18-mesačnom náročnom procese.

Ministerka Saková podpísala počas cesty do Japonska Memorandum o porozumení s japonskou chemickou spoločnosťou Sekisui Chemical, ktorá vyvinula moderné fotovoltické panely.

Slovenské firmy zatiaľ v Japonsku pôsobia len obmedzene, no niektoré dosiahli výrazný úspech. Spoločnosť ESET, ktorá patrí medzi popredných poskytovateľov bezpečnostného softvéru, vstúpila na japonský trh v roku 2003 v rámci spolupráce so svojím partnerom Canon IT Solutions a v roku 2018 bola v Tokiu otvorená pobočka spoločnosti ESET Japan Inc. V ostatných 15 rokoch sa ESET stal v Japonsku najrýchlejšie rastúcou spoločnosťou v oblasti IT bezpečnosti a je štvrtým najväčším predajcom.

Novesta, výrobca ručne vyrábaných tenisiek, si získala popularitu po celom Japonsku. Postupne sa na japonskom trhu presadzujú aj slovenskí vinári.

PERSPEKTÍVY DO BUDÚCNOSTI

Perspektívy spolupráce do budúcnosti sú sľubné najmä v oblastiach elektromobility, vodíkových technológií a obnoviteľných zdrojov energie. Prechod na udržateľnú dopravu otvára nové možnosti pre spoločné projekty v automobilovom priemysle aj energetike.

Podľa skúsenosti SARIO na japonskom trhu majú možnosť sa presadiť najmä produkty s vysokou pridanou hodnotou: inovačné, technologicky vyspelé alebo jedinečné, módne/trendové, luxusné, vysoko kvalitné a zaujímavé produkty. Čo sa týka perspektívnych exportných komodít, pre slovenské spoločnosti sú nimi okrem počítačových programov, IT služieb, automobilov a súčiastok do nich taktiež potraviny (vína, syry, značkový alkohol, biopotraviny, čokoláda, sladkosti), súčiastky pre elektronický a elektrotechnický priemysel, organické chemikálie, plasty, značkové oblečenie a obuv, kozmetika, umelecká produkcia – klasická hudba aj niektoré produkty ľudového umenia. Agentúra SARIO aktuálne eviduje aj dopyt po dreve a drevených polotovaroch a záujem je aj o patenty na sofistikované technológie.

Podujatie EXPO 2025 v Osake predstavuje jedinečnú príležitosť pre Slovensko prezentovať svoje inovatívne riešenia a prilákať nových investorov. Rovnako dôležitá je aj spolupráca v rámci formátu V4+Japonsko, ktorý umožňuje širšie regionálne projekty v oblasti infraštruktúry, výskumu či energetiky.

Kultúra

Kultúra patrí v rozvoji slovensko-japonských vzťahov k ďaleko najvýraznejším oblastiam. Je podporovaná vládami oboch krajín a je predmetom záujmu aj na úrovni súkromných inštitúcií, umelcov, tvorcov a organizátorov. Slovákov fascinujú japonské tradície a umelecké formy a na druhej strane Japonci oceňujú tradičnú či modernú slovenskú kultúru.

NIPPON CLUB

Dôležitý impulz pre rozvoj slovensko-japonskej spolupráci v oblasti kultúry priniesol po Nežnej revolúcii výtvarník a sochár Peter Roller, ktorý so svojou manželkou, teoretičkou a historičkou umenia Magdalénou Rollerovou založil v Bratislave v roku 1990 NIPPON CLUB – Spoločnosť priateľov japonskej kultúry (do roku 1998 ho viedol ako prezident Peter Roller, následne do roku 2002 Magdaléna Rollerová; významne im pomáhala ako viceprezidentka Zuzana Jezerská). Klub organizoval vyše desať rokov rôzne podujatia, ktoré slovenskému publiku približovali japonskú tradičnú i súčasnú kultúru. V spolupráci s Veľvyslanectvom Japonska v SR, Ministerstvom kultúry SR a ďalšími partnermi zorganizovali v rokoch 1995 – 2000 šesť ročníkov bohato zastúpeného festivalu Týždeň japonskej kultúry. Klub po roku 2000 postupne utlmil svoju činnosť.

KULTÚRNY GRANT JAPONSKEJ VLÁDY UDELENÝ SLOVENSKÝM INŠTITÚCIÁM

Japonská vláda udelila v rokoch 1993 – 2005 viacerým slovenským inštitúciám veľkorysú finančnú podporu na zakúpenie technického vybavenia a hudobných nástrojov podľa ich potrieb. Výška grantu sa pohybovala v rozpätí asi 270 000 – 300 000 € (prepočítané kurzom NBS z 3. februára 2025; 1 € = 158,87 ¥). Bol udelený týmto inštitúciám: Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra jazykov a kultúr krajín východnej Ázie, 1993; Slovenská filharmónia, 1994; Štátna opera v Banskej Bystrici, 1996; Slovenská televízia, 1998; Slovenské národné divadlo, 1999; Univerzitná knižnica v Bratislave, 2000; Štátne divadlo Košice, 2001; Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, 2002; Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, 2003; Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2004; Štátny komorný orchester v Žiline, 2005.

BRATISLAVSKÉ KULTÚRNE A INFORMAČNÉ STREDISKO (BKIS)

Táto príspevková organizácia mesta Bratislava pod vedením jej zakladateľa a riaditeľa Vladimíra Greža nadviazala od roku 2009 intenzívnu spoluprácu s Veľvyslanectvom Japonska v SR a realizovala v hlavnom meste početné projekty. Išlo predovšetkým o propagovanie tradičnej japonskej kultúry v rámci koncertov a predstavení japonských umelcov, prezentácií a prednášok. Tieto programy a vystúpenia boli opakovane zaraďované do významného slovenského letného festivalu Kultúrne leto a Hradné slávnosti Bratislava, ako aj do programov Mestského divadla Pavla Országha Hviezdoslava (DPOH), ktoré bolo súčasťou BKIS. Aktívne podporovalo a promovalo aj mnohé významné projekty japonsko-slovenskej spolupráce národných inštitúcií, napríklad benefičný koncert *Umelci Japonsku* so Slovenským národným divadlom (SND) a ďalšie.

Po tragédii v atómovej elektrárni Fukušima inicioval v apríli 2011 Vladimír Grežo v DPOH projekt *100 hodín pre Fukušimu*, v rámci ktorého sa uskutočnili výstavy a na záver benefičný koncert japonských a slovenských umelcov, na ktorom účinkovali Čihiro Jazaki (soprán) a Ajako Ono (klavír), Anna Takešita (klavír), Marine Oi & Erika Funada (husle) & Nao Cucui (klavír), Ajano Jano (soprán) a Majuko Takine (klavír), tanečníci zo Slovenského ľudového umeleckého kolektívu (SĽUK), tanečná skupina Petronella, mestský orchester Capella Istropolitana a ďalší hostia. Projekt pripravilo BKIS s mestom Bratislava v spolupráci s partnermi JETEC.EU, SĽUK a Ázijské Info Centrum.

V roku 2012 sa v rámci cyklu Medzinárodná Bratislava konal Japonský týždeň. BKIS bolo aj súčasťou príprav osláv 100. výročia nadviazania česko-slovensko-japonských vzťahov v roku 2020.

JAPONSKÉ TRADÍCIE A KULTÚRA NA SLOVENSKU

Hoci je Japonsko vzdialené od našej krajiny niekoľko tisíc kilometrov, aj tak sa dlhodobo teší veľkému záujmu. Krajina vychádzajúceho slnka je lákavá svojou kultúrou a históriou, bojovým umením, čajovým obradom, gastronómiou, keramikou, drevotlačou či ikebanami, bonsajmi, šintoizmom a budhizmom.

Postupom dejín Japonsko absorbovalo mnohé cudzie vplyvy v oblasti technológií, zvykov či foriem umeleckého vyjadrenia. Integrovaním zahraničných prvkov si vytvorilo unikátnu kultúru. Dnešný japonský spôsob života je fúziou tradičnej kultúry ovplyvnenej Áziou a modernej západnej kultúry.

JAPONSKÝ DEŇ – NATSUMATSURI

Veľkým prínosom pre budovanie slovensko-japonských vzťahov sa stalo výročné podujatie Japonský deň – Natsumatsuri v Bratislave. Tento letný festival, ako ho poznáme v súčasnosti,

vznikol v roku 2016 ako spoločný projekt Veľvyslanectva Japonska v SR a Bratislavského kultúrneho a informačného strediska, vedeného Vladimírom Grežom. Opieral sa o plodnú a trvalú spoluprácu, ktorá vznikla medzi týmito partnermi už v roku 2009. Japonské veľvyslanectvo v minulosti organizovalo jednodňové podujatia podľa konceptu Natsumatsuri (predstavenia, prednášky a workshopy) aj v Banskej Bystrici, Nitre, Košiciach alebo na Trenčianskom hrade.

Doposiaľ sa konalo v historickom centre Bratislavy (nádvorie Starej radnice, Hlavné námestie, Hviezdoslavovo námestie) sedem Japonských dní – Natsumatsuri (pandémia covidu spôsobila ich prerušenie v rokoch 2020 a 2021). Podujatie s bohatým programom, na ktorom vystupujú japonskí i slovenskí predstavitelia japonskej kultúry a tradícií, sa stretáva s mimoriadnym diváckym záujmom.

Festival Natsumatsuri sa tradične začína rituálom ceremoniálneho otvorenia suda so saké Kagamiwari, pri čom účinkujú japonský veľvyslanec a jeho slovenskí hostia, a čajovým obradom v podaní japonských majstrov. Diváci môžu obdivovať umenie japonskej hudby, tancov (kamigatamai), divadla, obliekanie kimona, oboznámiť sa s aranžovaním kvetov v štýle ikebany, tvorbou bonsajov, vyskúšať si skladanie origami, umenie kaligrafie alebo zahrať si stolové hry šogi a go a pozrieť si prezentáciu japonského plemena psov shiba inu. Veľmi atraktívne bývajú ukážky japonských bojových umení karate, aikido, džudo a tradičného šermu iaidó. V stánkoch môžu návštevníci ochutnať japonskú gastronómiu (saké, suši, ramen a yaki udon).

• TRADIČNÁ JAPONSKÁ KULTÚRA

Japonský čajový obrad (sadó alebo čadó)

Je vysoko prepracovaný spôsob prípravy zeleného čaju. Sadó však nie je len jeho rituálna príprava a servírovanie. Je to umenie, ktoré vyžaduje cit a široké vedomosti. Sadó je aj cestou hľadania zmyslu života a učí úcte k prírode. Jednou z troch hlavných škôl

japonského čajového obradu je Urasenke. V Bratislave sa návštevníci rôznych podujatí mohli stretnúť s verejnou prezentáciou čajového obradu v podaní pána Takamatsu alebo pani Somei Führmann, ktorí žijú v susednom Rakúsku.

Bonsaj

Japonské umenie miniaturizácie stromov a ich pestovanie v miskách je na Slovensku čoraz populárnejšie. Profesionálne centrum BONSAI SLOVAKIA – ČAJOVŇA DOBRÝCH ĽUDÍ je najstarším bonsajovým a čajovým centrom na Slovensku. V roku 1990 ho v Nitre založili manželia Alena a Vladimír Ondejčíkovci. Svojimi dlhodobými organizačnými a publikačnými aktivitami sa stali priekopníkmi bonsajistiky u nás.

V roku 2000 vznikol z iniciatívy Cyrila Tatranského bratislavský Danubius bonsai klub a Slovenská bonsajová asociácia (SBA). O rok nato sa stala členom Európskej bonsajovej asociácie. V súčasnosti je prezidentom SBA Lukáš Jančina.

Asociácia organizuje každoročne Národnú výstavu bonsajov a suiseki a jej členovia sa zúčastňujú aj na medzinárodných výstavách.

Suiseki

Suiseki sú malé prirodzene sa vyskytujúce kamene, ktoré sú oceňované pre svoju krásu a silu evokovať prírodnú scénu alebo objekt. Tradičné umenie suiseki je úzko späté s japonským umením bonsajov.

Prví zberatelia a tvorcovia suiseki sa na Slovensku začali stretávať v 90. rokoch minulého storočia v Bratislave a okolí. Boli to najmä už nebohí Michal Šebo a Ján Lobík, Ján Zágoršek a Ella Görnerová. Medzi najaktívnejších súčasných členov asociácie patria predovšetkým manželia Ľuboš a Martina Vyhlidalovci (Bojničky) a Vladimír Kamocsai (Okoličná na Ostrove).

V roku 2002 bolo založené občianske združenie Slovenská asociácia suiseki. Jeho prezidentom bol do roku 2017 Michal Šebo a po ňom až dodnes Vladimír Kamocsai. Dnes sa na Slovensku venuje tomuto umeniu asi 20 ľudí.

Asociácia organizuje v rôznych slovenských múzeách a galériách výročné výstavy (často spolu aj s bonsajmi) a jej členovia vystavujú svoje diela i v zahraničí.

Pestovanie a obdivovanie japonských okrasných čerešní sakúr

V posledných rokoch začali byť sakury na Slovensku veľmi populárne. Môžeme sa s nimi stretnúť a obdivovať ich kvety v parkoch či súkromných záhradách. V roku 2020, pri príležitosti 100 rokov od nadviazania diplomatických vzťahov medzi bývalým Česko-Slovenskom a Japonskom, dostalo Slovensko od Japonska prostredníctvom jeho veľvyslanectva v Bratislave výnimočný dar – 500 stromov sakúr. Stromy bolo vysadené v mestách po celom Slovensku: v Bratislave, Košiciach, Banskej Bystrici, Trenčíne i v Leviciach. Japonská džezová speváčka Masumi Ormandy patrila k sponzorom ich výsadby.

V roku 2022, pri príležitosti 30. výročia nadviazania diplomatických vzťahov medzi samostatnou Slovenskou republikou a Japonskom, bolo v bratislavskej mestskej časti Dúbravka vysadených symbolicky 30 japonských čerešní, čím vznikol Sad sakúr a umenia. Išlo o súkromnú iniciatívu Vladimíra Greža a Pavla Demeša, do ktorej sa finančne zapojili predstavitelia kultúrnej, diplomatickej a občianskej komunity.

Na projekt sakurového sadu nadviazal aj Festival sakúr a umenia, ktorého iniciátorom je Bratislavský kultúrny hub, o. z. (pôvodne občianske združenie Media). Ten sa v rokoch 2023 – 2025 konal v spolupráci s Veľvyslanectvom Japonska v SR a podporou bratislavských mestských častí Dúbravka a Karlova Ves i občianskych združení zameraných na japonské tradície.

Dôležitú úlohu pri aktivitách v Sade sakúr a umenia v Dúbravke, organizovaní festivalu a výtvarnej súťaže zohráva od ich vzniku bratislavská Základná umelecká škola Eugena Suchoňa na Batkovej ulici. Žiaci tejto školy spracovali v roku 2023 hudobný pozdrav a video z Bratislavy ako reakciu na videopozdrav žiakov z japonského mesta Gifu.

V spolupráci s facebookovou skupinou Bratislava v hľadáčiku a Rudolfom Baranovičom vznikla fotografická súťaž Sakury v mojich očiach (2023, 2024). Vyhlasovanie výsledkov sa uskutočnilo za účasti japonského veľvyslanca. Na jar roku 2025 sa chystá opäť fotografická súťaž, ktorú iniciovali Bratislava Culture Hub (Vladimír Grežo) a Klub dobrej fotografie (Rudolf Baranovič).

V roku 2023 sa do poznávania a obdivovania sakúr (obdoby japonského sviatku Hanami) zapojila aj Bratislavská organizácia cestovného ruchu, keď vytvorila digitálnu aplikáciu mapy sakúr v Bratislave.

Origami

Toto staré japonské umenie skladania papiera sa začalo na Slovensku pestovať koncom 90. rokov minulého storočia. Najvýznamnejšou osobnosťou venujúcou sa origami a jej prezentácii u nás je prof. Jaroslav Jaroš z Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského. Na medzinárodný deň origami 11. novembra 1999 založil so svojimi študentmi Slovenskú origami spoločnosť a stal sa jej prezidentom.

Kurzy origami vedie aj Hisayo Yasuda, učiteľka japonského jazyka pôsobiaca na Slovensku.

Japonské umenie aranžovania kvetín (ikebana)

Ikebana, ktorej pôvod sa často odvodzuje od kvetinových obetí v budhistických chrámoch, má už 700-ročnú tradíciu. Toto

umenie sa vyvinulo z čisto dekoratívneho použitia kvetov. Každý element sa vyberá veľmi pozorne (rastliny, nádoba), usporiadanie každej vetvičky, listu či kvetu musí byť v harmónii s nádobou i okolím. Na Slovensku sa venujú jeho výučbe napríklad v Japonskom centre.

Chov japonských psov plemena shiba inu

Občianske združenie Shiba Inu Slovakia (založené v roku 1991) sa venuje chovu a prezentácii starobylého japonského plemena psov shiba inu.

KLASICKÁ HUDBA A DIVADLO

V Japonsku je množstvo škôl s hudobnými fakultami, kde sa snažia v čo najväčšej miere prijímať poznatky západnej hudobnej kultúry. V krajine je veľa akusticky vysokokvalitných koncertných sienií, v ktorých vystupujú umelci z celého sveta.

Za ostatné desaťročia v krajine vychádzajúceho slnka hosťovalo a pôsobilo mnoho slovenských umeleckých telies a popredných interpretov.

SLOVENSKÁ FILHARMÓNIA (SF)

Slovenská filharmónia a jej umelecké telesá dlhodobo spolupracujú s Japonskom a dosiahli pozoruhodné výsledky. Táto spolupráca sa začala už pred rokom 1989. V rámci nej ide najmä o turné po Japonsku, účinkovanie a hosťovanie umelcov.

Prvé turné sa konalo v roku 1980. Do roku 2024 účinkovala Slovenská filharmónia v Japonsku až 30krát. Posledné turné bolo v roku 2024 a najbližšie sa pripravuje na rok 2026. Aj aktuálny šéfdirigent SF Daniel Raiskin, ktorý na jej čele stojí od roku 2020, je častým hosťom v Japonsku. Dnes v orchestri SF hrá japonská perkusionistka Rie Hotta.

Koncerty umeleckých telies Slovenskej filharmónie v Japonsku

Slovenská filharmónia, symfonický orchester SF, absolvovala v rokoch 1980 – 2023 štrnásť koncertných turné, spolu 139 koncertov. Slovenský komorný orchester absolvoval v rokoch 1976 – 2018 trinásť koncertných turné, spolu 138 koncertov. Slovenský filharmonický zbor absolvoval tri koncertné turné (1994, 2003, 2013), spolu 13 koncertov.

Hosťujúce japonské orchestre na abonentných koncertoch Slovenskej filharmónie

Yomiuri Nippon Symphony Orchestra, dirigent: Rafael Frühbeck de Burgos, sólistka: Mayumi Fuzikava, husle, 1981; Yomiuri Nippon Symphony Orchestra, dirigent: Ken Ichiro Kobayashi, sólistka: Micuko Ushida, klavír, 1981; Japan Shinsei Symphony Orchestra, dirigent: Ondrej Lenárd, sólista: Eitetsu Hayashi, vadajko (veľký ťažký zvislý bubon), 1995; Orchestra Ensemble Kanazawa, dirigent: Hiroyuki Iwaki, sólista: Ľudovít Kanta, violončelo, 2004.

Japonskí dirigenti na koncertoch v Bratislave a na vystúpeniach Slovenskej filharmónie v zahraničí

Ken Ichiro Kobayashi, v rokoch 1977 – 2013, 16 koncertov; Hideaki Muto, v rokoch 1984 – 1999, 20 koncertov; Kazuhiko Komatsu, v rokoch 1999 – 2000, 4 koncerty; Keiko Mitsuhashi, v roku 2012, 8 koncertov.

V Slovenskej filharmónii hosťovali desiatky japonských hudobníkov a spevákov. Mimoriadny symfonický koncert na počesť 100 rokov trvania česko-slovensko-japonských diplomatických vzťahov sa konal v septembri 2022 pod taktovkou šéfdirigenta SF Daniela Raiskina a vystúpil na ňom japonský huslista Daishin Kashimoto, koncertný majster Berlínskych filharmonikov. Koncert slovensko-japonského priateľstva sa

konal v spolupráci s Veľvyslanectvom Japonska v SR pod záštitou ministerky kultúry SR Silvie Hroncovej.

Diela japonských skladateľov interpretované telesami Slovenskej filharmónie

Yasushi Akutagawa: *Triptyque pre sláčikový orchester*; Takeichiro Hirai: *Kiso, fantázia na japonské ľudové motívy*; Ryohei Hirose: *Slávnostná predohra*; Akira Ifukube: *Koncert pre husle a orchester č. 2*; Yasuhide Ito: *Gloriosa (Guruiyoza)*, symfonická poéma; Yui Kakinuma: *Hra sklenených perál*; Yoko Kanno: *Hana wa Saku (Kvety budú kvitnúť)*; Masanori Katoh: *Slovenská rapsódia pre altový saxofón a orchester*; Koichi Kishi: *Japonská suita pre orchester*; Shigeaki Saegusa: *Rekviem za katastrofálne zemetrasenie*; Toru Takemitsu: *Kŕdeľ zostupuje do päťuholníkovej záhrady*; Toru Takemitsu: *Rekviem pre sláčiky*; Kosaku Yamada: *Akatombo (Červená vážka)*; Takashi Yoshimatsu: *A vtáky sú stále… pre sláčikový orchester*, op. 72; Takashi Yoshimatsu: *Žalospev nad Toki pre klavír a sláčikový orchester*, op. 12; Joji Yuasa: *Scény z Bashoa*.

Za obdobie skoro 50 rokov vznikli aj početné spoločné nahrávky, prvá v roku 1976 s Bohdanom Warchalom, posledná so Slovenskou filharmóniou a Slovenským filharmonickým zborom v roku 2020.

• OPERA SND

Turné v Japonsku

Opera SND absolvovala v Japonsku dve turné. V roku 1997 to bolo s operami *Tosca* a *Bohéma*, ktoré dirigoval Ondrej Lenárd. Medzi hviezdami sa predstavili tenorista Peter Dvorský, japonská sopranistka Shinobu Sato a barytonista Sherill Milnes z USA. Vystupovali na 15 predstaveniach v Tokiu, Osake, Hirošime a ďalších mestách. V roku 2004 to bolo turné s operou

La traviata, ktorú dirigovali Rastislav Štúr a Shigeo Genda. Hlavné postavy spievali Maria Guleghina a Peter Dvorský. Vystúpili na 16 predstaveniach v Tokiu, Osake, Fukuoke a ďalších mestách.

Hosťovania japonských operných umelcov v Opere SND

V rokoch 1999 – 2004 hosťovala v Opere SND vo viacerých predstaveniach sopranistka Nao Higano (*Aida*, *Werther*, *Don Giovanni*, *Carmen*, *Očakávanie*, *La traviata*) a v roku 2006 hosťoval v opere *Turandot* tenorista Satoshi Mizuguchi.

Benefičný koncert Umelci Japonsku v Bratislave

Z iniciatívy riaditeľa Opery SND Petra Dvorského sa v máji 2011 konal v SND benefičný koncert s názvom *Umelci Japonsku* na počesť obetí zemetrasenia. Vystúpili na ňom manželia Eva a Dalibor Jenisovci, Miroslav Dvorský, Peter Mikuláš i dirigent Rastislav Štúr, ktorí v Japonsku opakovane účinkovali. Spolu s nimi sa predstavili Eva Hornyáková a Monika Fabiánová, ako aj japonskí speváci Kazuki Ohara a Keitaro Mizufune. Na koncerte, nad ktorým prevzal záštitu prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič, sa zúčastnil aj veľvyslanec Japonska Yoshio Nomoto.

Výber hosťovaní slovenských operných sólistov v Japonsku

Sopranistka Edita Gruberová († 2021) bola jednou z vrcholných svetových predstaviteliek operného umenia – *primadonna assoluta*, ktorá mnohokrát vystupovala v Japonsku. V roku 2012 excelovala s Viedenskou štátnou operou v postave Anny Boleny, so slovenským klaviristom a dirigentom Petrom Valentovičom a s Národným divadlom Praha účinkovala v roku 2016 ako Norma a s Budapeštianskou operou pod taktovkou Petra Valentoviča sa v roku 2017 predstavila ako Lucia di Lammermoor. Po japonských mestách absolvovala dvakrát turné, rad galakoncertov a piesňových recitálov.

Peter Dvorský, najvýznamnejší slovenský tenorista, hosťoval na japonských scénach opakovane. Jeho prvá návšteva krajiny vychádzajúceho slnka sa udiala v roku 1981, keď s milánskym ansámblom La Scaly účinkoval v opere *Bohéma* v postave Rodolfa pod vedením slávneho dirigenta Carlosa Kleibera. V roku 1988 sa vrátil do Japonska s La Scalou a *Bohémou*.

S Viedenskou štátnou operou absolvoval v roku 1986 turné s operou *Manon Lescaut*. S Operou SND a dirigentom Ondrejom Lenárdom účinkoval v roku 1997 na turné s dielami *Tosca* a *Bohéma*, pričom na scéne sa objavil s japonskou sopranistkou Shinobu Sato. Pamätné bolo hosťovanie v Tokiu s pražským Národným divadlom pod taktovkou Jiřího Bělohlávka v roku 1999 s operou *Jenůfa* (*Její pastorkyně*). Peter Dvorský sa v nej predstavil ako Laca, jeho brat Miroslav Dvorský ako Števa a ďalšia slovenská sólistka sopranistka Gabriela Beňačková ako *Jenůfa*.

Mal aj rad sólových koncertov (1989, 1990, 1997). V roku 1997 vystúpil pred šesťtisícovým publikom v Tokiu so svetoznámou sopranistkou Monserrat Caballé, kde spievali operné a operetné duetá.

Tenorista Miroslav Dvorský absolvoval v mnohých japonských mestách vyše dve desiatky turné ako sólista viedenských orchestrov Wiener Symphoniker a Volksoper. Účinkoval aj samostatne v tokijskej New National Opera a mnohokrát stál na scéne slávnej tokijskej Suntory Hall.

• BALET SND

Aktuálne účinkuje v Balete SND šesť japonských tanečníkov, z toho jedna sólistka. V minulosti bolo členmi tohto súboru vyše 15 tanečníkov.

Hosťovania z Japonska: Tokyo Metropolitan City Ballet, 2004. Jednotlivci: Kentaro Morita, Sayuri Ikami, *Labutie jazero*, 1993;

Kimoto Masayu, *Labutie jazero*, 2015; Uchiumi Muri (asistentka choreografie), *Popoluška*, 2021.

Japonská choreografka Reona Sato dostala v roku 2017 na javisku Baletu SND príležitosť autorsky sa podieľať na Ravelovom jednoaktovom balete *Dafnis a Chloé*. V predstavení *Beatles go Baroque* hudobného skladateľa Petra Breinera z roku 2018 je autorkou choreografie *Fool on the Hill*.

• SYMFONICKÝ ORCHESTER SLOVENSKÉHO ROZHLASU

Toto najstaršie slovenské orchestrálne teleso (vzniklo v roku 1929) absolvovalo v roku 2014 trojtýždňové koncertné turné v Japonsku, kde už v minulosti koncertovalo v rokoch 1992, 1994, 1997 a 2010. Za tri týždne umelci odohrali 11 koncertov pod taktovkou Mária Košíka. S orchestrom vystúpili aj domáci umelci – klaviristky Ingrid Fuzjko Hemming a Harumi Hanafusa a klaviristi Shinya Kiyozuka a Koki Nakano; v Beethovenovej 9. symfónii s *Ódou na radosť* spoluúčinkovala štvorica slovenských operných spevákov sopranistka Mária Rychlová, mezzosopranistka Alena Kropáčková, tenorista Ľudovít Ludha a basista Peter Mikuláš, ako aj 200-členný japonský zbor. Vystúpili v mestách Niigata, Chigasaki, Ina, Musashino, Matsudo, Tokio, Hamamatsu, Tokushima a Osaka. Naposledy účinkoval tento orchester v Japonsku v roku 2018.

• BRATISLAVSKÝ CHLAPČENSKÝ ZBOR

Toto teleso v Bratislave založila a vedie Magdaléna Rovňáková spolu so synom Gabrielom Rovňákom. Na slovenskej umeleckej scéne súbor pôsobí od roku 1982 a vystupoval prakticky po celom svete. V Japonsku účinkoval v roku 1997, keď sa zúčastnil na veľkom umeleckom turné spolu s Operou SND.

• ŠTÁTNY KOMORNÝ ORCHESTER ŽILINA (SLOVAK SINFONIETTA)

Toto hudobné teleso realizovalo v Japonsku v rokoch 1992 – 2024 štyri turné: 1992 (9 koncertov), 1996 (6 koncertov), 1998 (6 koncertov), 2008 (10 koncertov). Prvé tri turné dirigoval japonský dirigent Tsugio Maeda, čestný šéfdirigent Štátneho komorného orchestra Žilina (ŠKO) v rokoch 1996 – 2012, a štvrté turné dirigoval český dirigent Petr Vronský.

Za dôležité možno považovať vzájomné uvádzanie diel. V rokoch 1993 – 2024 bolo uvedených osem skladieb japonských autorov: Toru Takemitsu: *How Slow the Wind*; Toru Takemitsu: *Nostalghia*; Sadao Bekku: *Three songs on the poems of Takuji Ote*; Harida Tei: *Hiruno Jume*; Mamiya Michio: *Composition III.*; Yumi Akimoto: *Romanca* – svetová premiéra (Tokyo Casals Hall, 1998; v roku 1999 dva koncerty v Žiline a koncert v Martine); Makino Yutaka: *Fantasy for piano, percussion and strings*; Niimi Tokuhide: *Inori*.

Pri koncertných predstaveniach ŠKO v Japonsku bola dramaturgia zameraná prevažne na diela svetových autorov.

V ŠKO hosťovalo za 32 rokov takmer 50 japonských umelcov. Najčastejšie to boli klaviristi, huslisti, speváci a dirigenti.

• ŠTÁTNA OPERA V BANSKEJ BYSTRICI

Štátna opera účinkuje v Japonsku od roku 1999 každoročne. Dodnes absolvovala 40 turné a niekoľko stoviek koncertov v rámci celej krajiny vychádzajúceho slnka. Jej predstavenia sú organizované prevažne v spolupráci s miestnymi samosprávami, výbormi pre vzdelávanie a miestnymi záujmovými spolkami. Významným partnerom je Slovensko-japonský spolok.

Japonské podujatia v Štátnej opere v Banskej Bystrici

Japonský šintoistický tanec Kagura v podaní skupiny z prefektúry Nagano (mesto Choyo), 2000; Vystúpenie tanečného súboru Chura z Okinawy, 2005; Premiéra pôvodnej opery (hudobno-dramatickej básne) Vladimíra Godára *Pod rozkvitnutými sakurami* podľa literárnej predlohy Anga Sakaguchiho, 2008; Japonské dni – tradičné divadlo Nó, 2016; Večer japonskej piesne – speváčka Nao Higano a sólisti Štátnej opery, 2016.

• ŠTÁTNA FILHARMÓNIA KOŠICE

Kontakty s Japonskom mala aj Štátna filharmónia Košice, ktorej šéfdirigentom v rokoch 1993 – 1995 bol jej spoluzakladateľ Bystrík Režucha. Tento významný dirigent vystupoval ako hosť na čele symfonických telies nielen doma, ale aj v zahraničí vrátane Japonska.

Štátna filharmónia (ŠF) uvádza diela japonských skladateľov v koncertnej sezóne a na festivaloch, ktoré organizuje (napr. Ars Nova). Doposiaľ v nej hosťovalo 17 japonských umelcov. Od roku 1993 spolupracovala ŠF s týmito japonskými umelcami a umelkyňami:

Husle: Shizuka Ishikawa, Ayako Yonetani, Yuko Kawami, Ryoko Yano, Keisuke Okazaki, Noé Inui, Seiji Okamoto; klavír: Mayuko Kida, Yuka Nishimoto, Sachiko Murakami, Shoko Kawasaki; violončelo: Yuki Inada; soprán: Nao Higano, Sayuri Okumura; dirigenti: Tsugio Maeda, Chuhei Iwasaki, Eugene Tzigane.

ŠF spolupracovala v rámci projektu Košice – Európske hlavné mesto kultúry 2013 s organizáciou EU-Japan Fest Japan Committee pri hosťovaní Tokyo Metropolitan Symphony Orchestra.

V januári 2019 zaznela v Štátnej filharmónii Košice pod taktovkou mladého japonského dirigenta Chuheia Iwasakiho v slovenskej premiére skladba *Musica per orchestra sinfonica* od japonského skladateľa Yasushi Akutagawu.

• ŠTÁTNE DIVADLO KOŠICE (OD ROKU 2023 NÁRODNÉ DIVADLO KOŠICE)

Spolupráca sa realizuje v rámci hosťovania najmä v baletnom súbore, v ktorom dlhodobo pôsobia viaceré umelkyne z Japonska. Ide o sólistky Ami Marčinský, Shoko Yamada, Kei Hirozane a Miyu Kitabatake, ako aj členku zboru baletu Su Tanaka.

Okrem týchto umelkýň hosťovali v košickej opere sopranistky Hisaki Hidaka a Hinoko Yamane, ktoré zaujali v postave Čo-Čo-San v diele *Madame Butterfly*.

• SPEVÁCKY ZBOR GYMNÁZIÍ MESTA TRNAVA CANTICA NOVA

V septembri 2019 38-členný zbor pod vedením svojho zbormajstra Gabriela Kalapoša reprezentoval mesto Trnava, Trnavský kraj i Slovensko na Festivale východoeurópskej hudby v Tokiu, ktorý zorganizovala umelecká agentúra Microcosmos.

• FESTIVAL VIVA MUSICA!

Na bratislavskom Festivale Viva Musica! opakovane vystupovala japonská klaviristka Maki Namekawa. V roku 2015 sa v bratislavskej Redute predstavila po boku skladateľa Philipa Glassa s programom *The Complete Piano Etudes* amerického klaviristu a dirigenta Dennisa R. Daviesa a rakúskeho vizuálneho umelca Cori O'Lana. V roku 2022 vystúpila v projekte *Pianographique* s Dennisom R. Daviesom a Cori O'Lanom. *Pianographique* predstavuje prepájanie umenia s novými technológiami, konkrétne s vizuálnym stvárnením hudby, ktoré vzniká v reálnom čase na základe interakcie hudby, interpretov a počítačového systému.

• PRÍKLADY SPOLUPRÁCE SLOVENSKEJ KULTÚRNEJ DIPLOMACIE S JAPONSKOM V ZAHRANIČÍ

Po tragédii vo Fukushime zorganizovali Veľvyslanectvo SR a Slovenský inštitút vo viedenskom Konzerthause v roku 2011 pod záštitou ministrov zahraničných vecí a ministrov kultúry Rakúska benefičný koncert pre Japonsko s názvom Musica slovaca. Účinkovali Slovenský komorný orchester a Slovenský filharmonický zbor. Dirigovali Ewald Danel a Blanka Juhaňáková, sólistami boli Adriana Kohútková, Terézia Kružliaková, Pavol Bršlík a Peter Mikuláš.

V nadväznosti na Rok výmen medzi krajinami V4 a Japonskom Veľvyslanectvo SR a Slovenský inštitút v Berlíne zorganizovali v roku 2015 koncert, ktorý sa konal v saló ne Veľvyslanectva Japonska v Berlíne. Účinkovali gitaristka Miriam Brüllová (SK), huslista Sándor Javorkai (HU), violistka Emilia Goch (PL), violončelista Petr Nouzovský (CZ) a japonská huslistka Rino Yamamoto.

V Japonsko-nemeckom centre Berlín pripravila slovenská diplomacia v rokoch 2016 a 2017 prezentáciu diel nositeľov Grand Prix a Zlaté jablko BIB z rokov 1967 – 2015 a 150 kníh s originálmi súťažných ilustrácií z 36 krajín sveta. Na vernisáži odznelo dielo pre tradičný hudobný nástroj koto v podaní Naoko Kikuchi a dielo slovenského skladateľa Juraja Beneša *Haiku – 12 piesní pre soprán a cimbal*, skomponované na japonskú poéziu.

• SLOVENSKÍ HUDOBNÍ UMELCI, KTORÍ DLHODOBEJŠIE PÔSOBILI V JAPONSKU

Ondrej Lenárd, významný slovenský dirigent, od roku 2019 je opäť šéfdirigentom Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu. Jeho spolupráca s Japonskom sa začala v roku 1979, odkedy je stálym hosťujúcim dirigentom Japan Shinsei Symphony

Orchestra v Tokiu, kde bol v rokoch 1993 – 2001 jeho hlavným hosťujúcim dirigentom, hlavným dirigentom i čestným dirigentom/hudobným poradcom. Od roku 2000 je čestným dirigentom Tokijskej filharmónie, ktorej bol stálym hosťujúcim dirigentom.

Jozef Špaček († 2015), dlhoročný sólista Opery SND, v rokoch 1992 – 1997 pôsobil ako pedagóg spevu na Mukogawa Women's University v meste Nishinomiya.

Violončelista Ľudovít Kanta dlhodobo pôsobí v Japonsku. Tento bývalý koncertný majster Slovenskej filharmónie bol v rokoch 1990 – 2018 koncertným majstrom a vedúcim skupiny violončiel v Orchestra Ensemble Kanazawa. Od roku 1995 pôsobil pedagogicky na Aichi Prefectural University of Fine Arts Nagoya. Za svoje účinkovanie získal v roku 2023 v Tokiu štátne vyznamenanie *Rad vychádzajúceho slnka so striebornými lúčmi*. Predstavil sa s violončelistom Eugenom Prochácom, klaviristkou Toshihiko Nakamurou a klaviristom Kihoko Sakakibarom na dvoch výnimočných koncertoch, ktoré zorganizovali v novembri 2024 v Tokiu Veľvyslanectvá Slovenskej republiky a Českej republiky v Japonsku pri príležitosti 35. výročia Nežnej revolúcie.

Huslista a dirigent Ewald Danel pôsobil v rozpätí rokov 1999 – 2009 ako pedagóg na Aichi University of the Arts Nagoya a v rokoch 2008 – 2014 bol hlavným hosťujúcim profesorom v Hiroshima Symphony Orchestra.

Huslista a koncertný majster Pavel Bogacz († 2012) pôsobil v rokoch 1990 – 1999 ako koncertný majster v Orchestra Ensemble Kanazawa.

K ďalším hudobným umelcom, ktorí pôsobia alebo pôsobili v Japonsku, patria: huslista Henrich Tatar, ktorý sa natrvalo usadil v Japonsku a hrá v Sendaiskej filharmónii; Milan Radič bol v rokoch 1994 – 1998 prvým violistom v Century Orchestra

Osaka; flautista Daniel Janikovič († 2013) pôsobil v Orchestra Ensemble Kanazawa; aj violončelista Peter Baran pôsobil v Orchestra Ensemble Kanazawa, ďalej v rokoch 1998 – 2000 v Kyoto Symphony Orchestra a v Japan Virtuoso Orchestra a v rokoch 2003 – 2007 bol hosťujúcim sólovým violončelistom Tokyo Symphony Orchestra.

• JAPONSKÍ HUDOBNÍ UMELCI, KTORÍ DLHODOBO PÔSOBIA NA SLOVENSKU

Je to predovšetkým dirigent Tsugio Maeda, čestný dirigent Štátneho komorného orchestra Žilina. Sopranistka Nao Higano dlhodobo pôsobí na Slovensku i v Čechách. Významného slovenského skladateľa Juraja Beneša inšpirovala ku skomponovaniu skladby na japonskú poéziu *Haiku – 12 piesní pre soprán a cimbal* (1999), ktorú uvádza aj na zahraničných pódiách.

Klaviristka Mayuko Takine je absolventkou Vysokej školy múzických umení v Bratislave. V roku 2017 sa zúčastnila na projekte nahrávania kompletného klavírneho diela Eugena Suchoňa. V súčasnosti sa okrem koncertnej činnosti venuje komornej hre, ako aj pedagogickej činnosti na Základnej umeleckej škole Júliusa Kowalského a Konzervatóriu v Bratislave.

• DIVADELNÝ ÚSTAV

Divadelný ústav spolupracuje s japonskými partnermi, najmä s medzinárodnou platformou Yokohama International Performing Arts Meeting (YPAM), pri prezentácii slovenského performatívneho umenia a súčasnej drámy. Spolupráca zahŕňa medzinárodné festivaly, výmenu skúseností a organizáciu podujatí zameraných na propagáciu slovenského divadelného umenia v Japonsku. Divadelný ústav sa napríklad podieľal v roku 2015 na Medzinárodnom divadelnom festivale a veľtrhu TPAM Yokohama. Projekt *Keep PACE with Japan* predstavil

súčasné slovenské tanečné umenie a fyzické divadlo, pričom Slovensko reprezentovali Šárka Ondrišová (Divadlo elledanse), Radoslav Piovarči (choreograf a tanečník), Petra Fornayová (Nu Dance Fest, Asociácia súčasného tanca) a Miroslava Kovářová (festival Bratislava v pohybe). Program obsahoval tanečnú improvizáciu, videoprojekcie, okrúhly stôl a informačný stánok Divadelného ústavu.

Prezidentka Setagaya Arts Foundation a Japonského centra ITI pani Taeko Nagai navštívila v roku 2019 Festival Nová dráma/New Drama festival s cieľom pripraviť uvedenie hry *Vodka a chróm* Viliama Klimáčka (Divadlo GUnaGU) v Japonsku. Realizácia bola zrušená z dôvodu celosvetovej pandémie covidu.

Divadelný ústav pokračuje v podpore medzinárodnej spolupráce, pričom japonskí partneri zohrávajú významnú úlohu pri propagácii slovenského divadla a tanca na medzinárodnej scéne.

• SLOVENSKÝ FOLKLÓR

Pre pomerne introvertných Japoncov je slovenský tanec fascinujúci. Zaujímavá je pre nich aj vizuálna stránka slovenského folklóru. Naše súbory Lúčnica a Slovenský ľudový umelecký kolektív opakovane a vždy s veľkým úspechom reprezentovali Slovensko v Japonsku. V Japonsku zarezonovali aj folklórne súbory Železiar z Košíc, Šarišan z Prešova a Jánošík zo Svitu.

Lúčnica

Súbor Lúčnica vystupoval v Japonsku už v roku 1970 počas EXPO '70 Osaka a bol na veľkom turné v roku 1996 (režisér Tetsu Matsunaga).

Na jar 2012 uskutočnil súbor ďalšie úspešné šesťtýždňové turné v krajine vychádzajúceho slnka. Tanečníci tam ponúkli 26 predstavení pod vedením choreografa Štefana Nosáľa, umeleckého vedúceho Ervína Vargu a producenta a režiséra Tetsua Masunagu.

Lúčnica predviedla japonskému publiku slovenské ľudové tance a piesne na ostrovoch Šikoku, Kjúšu a Honšú; na ňom sa predstavila v okolí Tokia i na benefičných vystúpeniach v mestách Išinomaki, Sendaia a Fukušima, ktoré v marci 2011 postihlo ničivé zemetrasenie. Výťažok z nich šiel na obnovu týchto miest. Súčasťou japonského turné boli aj tanečné workshopy pre študentov japonských škôl.

Pri príležitosti návštevy japonského princa Fumihita a jeho manželky princeznej Kiko na Slovensku sa 24. júna 2013 uskutočnilo v Sieni ústavy Župného domu v Bratislave mimoriadne slávnostné predstavenie umeleckého súboru Lúčnica.

Slávnostný večer sa konal na základe pozvania prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča. Lúčnica predviedla výber tancov Štefana Nosáľa a zaznela aj slovenská pieseň *Horela lipka, horela*, ktorej melódia je známa aj po celom Japonsku.

Slovenský ľudový umelecký kolektív

SĽUK účinkoval v Japonsku už v roku 1970.

V roku 1993 sa uskutočnilo umelecké turné SĽUK-u spoločne s umelcami zo súboru Mladé srdcia a súboru Ghýmeš. Uviedli program pod názvom SLOVAKIA. Samostatne sa SĽUK predstavil v roku 2006 v rámci svojho umeleckého turné v 26 mestách Japonska, keď umeleckým šéfom a vedúcim zájazdu bol Ervín Varga. Počas šesťtýždňového turné s úspechom uviedol slovenský hudobný a tanečný folklór zostavený z choreografií Ervína Vargu, Jána Blaha, Pavla Pitoňáka, Juraja Kubánku a Jaroslava Moravčíka a z hudobných úprav Štefana Molotu, Svetozára Stračinu a Ivana Dubeckého.

V spolupráci s Veľvyslanectvom Japonska v Slovenskej republike sa v máji 2023 uskutočnil v SĽUK-u workshop japonského tradičného tanca Nihon Buyo pre tanečnú zložku SĽUK-u, ktorý viedla Hazuki Nishikava.

Japonské súbory ovplyvnené slovenským folklórom

Pozoruhodnú kapitolu v slovensko-japonských vzťahoch predstavuje obdiv k slovenským folklórnym tancom a krojom. Predstavenia Lúčnice, SĽUK-u a ďalších súborov v Japonsku fascinovalo niekoľkých japonských nadšencov natoľko, že si založili samostatné súbory, ktoré sa aktívne venujú slovenským ľudovým tancom. Opierali sa pritom o pomoc umeleckého riaditeľa a choreografa Ervína Vargu a neskôr (po jeho smrti v roku 2013) o jeho žiaka na Vysokej škole múzických umení (VŠMU) tanečníka, pedagóga a choreografa Vlada Michalka a tanečnice Lindy Luptákovej. Opakovane do Japonska vycestovali a učili japonské súbory. Prvý súbor Krásna Hôrka vznikol okolo roku 1993, neskôr pribudli súbory Polka, Chorovody, Valaška a Kuriatko.

Existuje aj zopár ďalších zaujímavých slovensko-japonských folklórnych prepojení. Slovenskí tvorcovia televíznej šou *Zem spieva* dokonca vo februári 2018 pozvali do Bratislavy folklórny súbor Valaška z Tokia. Vedúci folklórneho súboru Lipovec z Vranova nad Topľou manželia Anna a Miro Jenčovci sa už viac ako dve desaťročia venujú výrobe tradičných slovenských krojov, ktoré sa dostali do rôznych krajín sveta vrátane Japonska. Slovenské národné múzeum dostalo v roku 2013 finančný príspevok vo výške 1 000 € na obnovu požiarom zničeného Hradu Krásna Hôrka od folklórneho súboru Krásna Hôrka z Tokia.

• DŽEZOVÉ SPOJENIA A MODERNÁ HUDBA

Významný slovenský a medzinárodný bubeník Martin Valihora intenzívne spolupracoval so slávnou japonskou džezovou klaviristkou a skladateľkou Hiromi Uehara (jej tvorba obsahuje prvky vážnej hudby, rocku i džezu) a mnohokrát navštívil Japonsko. Nahrali spolu štyri albumy.

Prvé spoločné turné absolvovali v roku 2003 a vystupovali v rôznych mestách asi na 20 koncertoch. Spoločne koncertovali aj

v rámci prestížneho Blue Note Tour. V rámci formácie Hiromi Trio, kde sa k nim pridal slávny americký basgitarista Anthony Jackson, hrali každoročne v rokoch 2013 – 2018 na významných festivaloch ako Tokyo Jazz Festival a Fuji Rock Festival, pričom vystúpili aj v ďalších mestách. Ako výnimočný talent je Martin Valihora firemným hráčom spoločnosti Yamaha.

S Hiromi Uehara sa predstavili opakovane aj na Slovensku – na Bratislavských jazzových dňoch v Parku kultúry a oddychu a na festivaloch One day Jazz Festival a Pohoda Festival (so skupinou Hiromi's Sonicbloom).

Pozoruhodná je aj spolupráca najznámejšieho slovenského džezového speváka Petra Lipu s japonskou džezovou speváčkou Masumi Ormandy. Už v apríli 2017 spolu vystupovali na Slovensku aj v Českej republike. S veľkým diváckym úspechom sa stretol ich spoločný koncert v Tokiu v roku 2018. O rok neskôr bola hosťom Lipovho koncertu v Bratislave a pokrstila jeho nový album *Dobré meno*. Masumi Ormandy vystúpila v známom bratislavskom V-klube v januári 2020 na koncerte pri príležitosti 100. výročia nadviazania diplomatických vzťahov medzi Japonskom a bývalým Česko-Slovenskom. Hosťom koncertu bol Peter Lipa so sprievodnou skupinou.

Slovenský spevák a autor populárnych piesní Tomi Popovič vydal v Japonsku dve autorské CD: *Tomi* v roku 2008 (vydavateľstvo Toys Factory) a *For You* v roku 2010 (vydavateľstvo Sony music). Obidve CD sa umiestnili medzi najpredávanejšími titulmi a viaceré skladby z týchto CD sa objavili v prvej desiatke japonských hitparád. Koncertne vystupoval samostatne, ako aj v spolupráci (ako predskokan) s legendárnou americkou skupinou Backstreet boys vo Fuji TV a v mestách Tokio, Nagoja, Kóbe, Osaka a Jokohama.

• FILMOVÉ UMENIE

Uvádzanie japonských filmov na Slovensku

Pravidelnú projekciu japonských filmov organizuje Veľvyslanectvo Japonska v SR pod názvom *Japonský filmový festival*. V roku 2020 sa konal v bratislavskom Kine Lumière a v rokoch 2023 – 2025 v bratislavskom kine Mladosť i v košickom kine Úsmev. Do programu Filmotéky v spomenutom Kine Lumière sú pravidelne zaraďovať filmy velikánov japonskej kinematografie Akiru Kurosawu, Jasujira Ozu, Masaki Kobayashiho a Nagisu Oshimu.

Anime (animované filmy), ktoré zabávajú japonské deti už od 60. rokov minulého storočia, sú dnes vyvážané do celého sveta. Medzi najobľúbenejšie patria *Astro Boy*, *Doraemon*, *Sailor Moon* a *Dragonball Z*. V roku 2003 získal režisér Hayao Miyazaki Oscara za svoj animovaný film *Spirited Away* (Cesta do fantázie) a film *Howl's Moving Castle* (Zámok v oblakoch) získal cenu *Osella Award* na Filmovom festivale v Benátkach v roku 2004. V roku 2009 získal film *Tsumiki no Ie* (Dom z malých kociek) Kunia Kato *Cenu Akadémie* za najlepší krátkometrážny animovaný film.

Uvádzanie slovenských filmov v Japonsku

Cez Slovenský filmový ústav (SFÚ) bolo v Japonsku uvedených viacero filmov. Napríklad v roku 2020 to boli v rámci projektu Slovak Classic Cinema Online filmy *Medená veža* a *Orlie pierko* režiséra Martina Hollého a *Zbojník Jurko* režiséra Viktora Kubala.

SFÚ poskytol v roku 2022 na obdobie 7 rokov práva na kino- a domácu distribúciu filmu *Obrazy starého sveta* režiséra Dušana Hanáka japonskej distribučnej spoločnosti Pandora.

• VÝTVARNÉ UMENIE

Slovensko-japonské inšpirácie a prezentácie diel

Začiatky prezentácie diel slovenských výtvarných umelcov v Japonsku spadajú do druhej polovice 50. a začiatku 60. rokov minulého storočia a sú spájané s Vincentom Hložníkom, zakladateľom slovenskej modernej grafiky a ilustrácie. Hložník v roku 1957 vystavoval v Tokiu na 1. medzinárodnom bienále grafiky organizovanom múzeom National Museum of Modern Art Tokyo (MOMAT) a v roku 1962 rovnako predstavil výber zo svojej grafickej tvorby v priestoroch múzea Tokyo Metropolitan Art Museum.

Na Svetovej výstave EXPO '70 Osaka spolupracovali v rámci československého pavilónu slovenskí umelci Štefan Belohradský, Rudolf Uher, Milan Dobeš a Alojz Klimo.

Výtvarník Jozef Jankovič sa zúčastnil v Japonsku so svojimi dielami na viacerých významných výstavách: *Discovery of Harmony* v Museum of Fine Arts v Osake (1970); 11th *International Biennial of Prints* v National Museum v Tokiu (1979); *International Impact Art Festival '83* v Kyoto Municipal Museum of Art v Kjóte (1983); 12th *International Independent Exhibition of Prints* v Prefectural Gallery v Kanagawe (1986).

Konceptuálny výtvarník Stano Filko vystavoval v Japonsku na týchto podujatiach: *Contemporary Trends* v EXPO Museum of Fine Arts v Osake (1970); *International Festival of Contemporary Art* v Municipal Art Museum v Jokohame (1970); *Correspondence Art* v Ai Gallery v Tokiu (1979).

V Japonsku na medzinárodných výstavách sklárskeho umenia v Kanazawe (od 1984) pravidelne vystavovali slovenskí sklári Ján Zoričák, Askold Žáčko, Štěpán Pala, Zora Palová, Palo Macho a ďalší.

Sochár Peter Roller sa zúčastnil v Japonsku na troch sochárskych sympóziách – v rokoch 1981 a 1984 v meste Hagi a v roku 1992 v meste Aio realizoval sochu *Samuraj*. Vďaka nemu a jeho manželke Magdaléne Rollerovej, s ktorou založili v roku 1990 NIPPON CLUB – Spoločnosť priateľov japonskej kultúry, sa uskutočnilo v roku 1992 v bratislavskej mestskej časti Rusovce medzinárodné slovensko-rakúsko-maďarské sochárske sympózium, na ktorom sa zúčastnili aj dvaja japonskí umelci Hiroshi Koyama a Kenichi Mashita. Ich monumentálne sochárske diela možno podnes obdivovať na unikátnom geografickom mieste (trojmedzí) – priesečníku hraníc medzi Slovenskom, Maďarskom a Rakúskom.

Známy výtvarník, ilustrátor a iniciátor BIB Miroslav Cipár mal vďaka pozvaniu a úsiliu kultúrnej manažérky a japonskej učiteľky cudzích jazykov Yuko Nakamura v roku 1992 výstavu a prezentáciu v galérii Athens v Osake. Impulz k tomuto prepojeniu dala kniha rozprávok Márie Ďuríčkovej *Biela kňažná* s ilustráciami Miroslava Cipára, ktorú Yuko Nakamura objavila v kníhkupectve v Paríži (kniha vyšla vo viac ako desiatich jazykoch a vďaka Yuko Nakamura aj v japončine). Pani Nakamura navštívila Slovensko v roku 1991, oboznámila sa s Cipárovou tvorbou a následne pripravila v Osake celý pobyt. Kresby Miroslava Cipára a prezentácia slovenského drotárstva v Japonsku mimoriadne zarezonovali. Z vystavených diel dala Yoko Nakamura zhotoviť malé grafiky a pohľadnice. Výtvarníka na ceste do Osaky sprevádzala aj jeho manželka Vilma Cipárová, členka International Women's Club of Bratislava, ktorý neskôr z výťažku z predaja reprodukcií ilustrácií zakúpil špeciálny počítač pre slovenské Združenie slabozrakých a nevidiacich. Yuko Nakamura v nasledujúcich rokoch významnou mierou prispela k prezentácii Slovenska

K posilňovaniu kultúrnych výmen medzi Japonskom a Slovenskom významne prispel akademický maliar Dušan Kállay,

za čo v roku 2022 získal *Cenu veľvyslanca Japonska*. Viackrát navštívil Japonsko, kde vystavoval, vytvoril diela inšpirované japonskými tradíciami a kultúrou. V roku 1998 vydal v spolupráci s japonským vydavateľstvom Fukuinkan Shoten knižku pre deti *Veselý koncert*, ktorú sám napísal a ilustroval. V Japonsku tiež vyšla medzinárodne oceňovaná kniha Andersenových rozprávok s jeho ilustráciami. Pod vedením prof. Kállaya sa na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave vzdelávalo množstvo študentov zo zahraničia vrátane Japonska. Patrí medzi nich známa japonská ilustrátorka a autorka detskej literatúry Nana Furiya (žije a tvorí v Pezinku, získala množstvo medzinárodných ocenení), či Koichi Yamamoto, Tomoya Uchida, Shiho Dono (tvorí grafiky a ilustrácie pre detské knihy v Bratislave), Nanako Ishida a Shinji Takine (žije v Bratislave a vystavoval vo viacerých mestách).

Pozoruhodným príkladom slovensko-japonských prepojení sú aktivity sochárskej rodiny Šickovcov v meste Mine (prefektúra Yamaguchi), kde stoja tri sochy z bieleho mramoru od slovenských sochárov. Akademická sochárka Jaroslava Šicková-Fabrici v roku 1998 na II. medzinárodnom sochárskom sympóziu vytvorila 3-metrové dielo s názvom *Power* (*Honour to bamboo*). Jej manžel akademický sochár Ján Šicko v roku 2000 na III. medzinárodnom sochárskom sympóziu vytvoril 3-metrovú sochu s názvom *Alfa a Omega – slnečné hodiny*. Ich syn Filip Šicko (vtedy študent sochárstva) v roku 2002 vytvoril 3-metrovú sochu pri príležitosti 50. výročia založenia Mine City High School s názvom *Knowledge*. Okrem toho vytvoril v roku 2002 aj 3,5-metrové mramorové dielo s názvom *Slnečnica*, ktoré je umiestnená v meste Hachinoche pred Rotary klubom.

V októbri – novembri 2008 Jaroslava a Ján Šickovci pôsobili na pozvanie riaditeľa sirotinca a výtvarníka Kojima Sajiro v meste Takanabe ako dobrovoľníci arteterapeuti. Zároveň tam tvorili svoje diela z kameňa a keramiky, ktoré predstavili na

individuálnej výstave v miestnej galérii; väčšinu z nich následne darovali sirotincu. Neskôr vydali knihu zo svojho výskumu kresieb o hodnotách tínedžerov v dobe globalizácie s názvom *Kufor*, kde sú okrem kresieb detí z Japonska aj kresby detí z iných kútov sveta.

V roku 2009 Jaroslava a Ján Šickovci vystavovali svoje komorné plastiky na medzinárodnej kolektívnej výstave realizovanej na medzinárodnom letisku v meste Miyazaki.

Vďaka Jaroslave a Jánovi Šickovcom a združeniu umelcov a terapeutov Terra Therapeutica, ktoré vzniklo v roku 2000, japonskí sochári zavítali tvoriť na Slovensko. Na medzinárodnom sochárskom sympóziu v kúpeľnom meste Dudince vytvoril v roku 2000 Yoshin Ogata mramorovú fontánu *Prameň*, ktorá je umiestnená v liečebnom dome Diamant. V roku 2001 manželský sochársky pár Goto a Kioko Hideki vytvoril na sochárskom sympóziu vo Vyšných Ružbachoch diela z miestneho travertínu a nazval ich *Jašterica pri prameni* a *Špirála*. Sú umiestnené v areáli kúpeľného parku. Sochár Hitoshi Tanaka vytvoril v roku 2004 na medzinárodnom sochárskom sympóziu v Topoľčiankach dielo *Moon dance*. Jeho socha z bieleho bulharského mramoru je umiestnená v miestnom parku.

Žiak Dušana Kállaya slovenský akademický maliar a grafik Igor Piačka sa v roku 1999 zúčastnil na medzinárodnom projekte v Art Studio Itsukaichi v Tokiu.

Známy slovenský sochár Ján Ťapák sa nechal inšpirovať japonskými dejinami a vytvoril 21 pozoruhodných bronzových sôch samurajov. Tieto diela boli prvýkrát predstavené na vernisáži vo výstavnej sieni kostola Klarisky v roku 2010, ktorá sa konala pod záštitou japonského veľvyslanca Yoshia Nomota.

V Japonsku sa v súčasnosti presadil výtvarník Roman Ondak (1966) z Bratislavy. V roku 2004 absolvoval pobyt v Kitakyushu

a mal samostatnú výstavu v Center for Contemporary Art v Kitakyushu. V roku 2022 sa zúčastnil so svojím dielom na výstave *Aichi Triennale*.

Japonská kultúra mala silný vplyv na tvorbu viacerých súčasných slovenských výtvarníkov, najmä na Marka Blaža z Košíc (1972 – 2021), ktorého uchvátil slávny obraz Katsushika Hokusaia *Veľká vlna pri Kanagawe* (drevotlač z roku 1831). Po roku 2010 vytvoril viacero variantov tohto diela – digitálne printy a veľkoplošné maľby a vznikol celý cyklus s názvom *Hokusai*. Dielo *Veľká vlna pri Kanagawe* Blažovi slúžilo na objavovanie nových významov a súvislostí. Tieto diela sú v zbierkach Slovenskej národnej galérie (SNG) a súkromných zbierkach.

Výtvarník Erik Šille (1978), tvoriaci v Bratislave, absolvoval v Tokiu viacero rezidenčných pobytov. V roku 2013 vystavoval *The Adventures of Junshi and Stillborn* v Youkobo Art Space v Tokiu a v roku 2013 *Made in Japan* v Krokus Galérii v Bratislave.

Slovenský výtvarník Luka Brase navštívil v rokoch 2019 a 2024 niekoľko japonských miest, kde zhotovil viacero diel, ktoré vystavoval na Slovensku i v zahraničí. Krajinu vychádzajúceho slnka plánuje navštíviť i tento rok v súvislosti so svetovou výstavou EXPO 2025 Osaka.

Pozoruhodným počinom na začiatku roka 2025 bola kolektívna výstava *9 000 km: Japonské inšpirácie v slovenskom umení* kurátorskej dvojice Patrik Krajčovič a Žaneta Húsková v Galérii Jána Koniarka v Trnave, na ktorej vystavovali svoje diela Milan Adamčiak, Karol Baron, Marko Blažo, Dominika Brečková, Peter Cako, Palo Čejka, Svetlana Fialová, Patrícia Koyšová, Mária Maxová, Stanislav Ondruš, Ester Sabik, Boris Sirka, Jozef Sušienka, Erik Šille, Tatiana Takáčová a Dezider Tóth.

Fotografia

Významný slovenský fotograf Ľubo Stacho získal *Cenu bienále fotografie 1995* v Tokyo Metropolitan Museum of Photography, ktoré odkúpilo jeho diela do svojej zbierky.

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti

Táto kultúrna inštitúcia dlhodobo a aktívne spolupracuje s japonskými inštitúciami a umelcami. Dôležitú úlohu v spolupráci zohrávajú festivaly Bienále ilustrácií Bratislava (BIB) a Bienále animácie Bratislava (BAB). Japonskí umelci a odborníci pravidelne hosťovali na Slovensku, participovali v porotách, na sympóziách, premietaní animovaných filmov a pri organizovaní putovných výstav BIB v Japonsku. Prestížne ocenenie Grand Prix BIB získali títo japonskí umelci: Yasuo Segawa, Etsuko Nakatsuji a Iku Dekune.

Výstavy s japonskou tematikou

V septembri 2016 sa v BIBIANE konala pod záštitou Veľvyslanectva Japonska v SR výstava diel japonskej ilustrátorky Shiho Dono pod názvom *Malá knihovnička*. V roku 2018 pripravila BBIBIANA interaktívnu výstavu *Svet japonských rozprávok*. V roku 2020 mali návštevníci možnosť navštíviť reprezentatívnu výstavu *Vo farbách vychádzajúceho slnka*, ktorá ponúkla 39 ilustrácií japonských umelcov, ktorí získali ceny na BIB-e od roku 1967. Výstava bola obohatená o knihy v japončine a angličtine a rôzne interaktívne prvky.

Medzi ďalšie realizované programy s japonskou tematikou patria: predstavenie *Rozprávka o malom žeriavovi* od bábkoherečky Naoko Taniguchi (2010), projekt *Z ruky do ruky* – výstava na podporu oblastí postihnutých katastrofou vo Fukušime (2013), workshop *Sladké chute Japonska* s Natsumi Kakitou (2015), japonský Medzinárodný deň detí zahŕňajúci bábkové divadlo, bojové umenia, kaligrafiu a ďalšie (2016).

Aj na Slovensku sú populárne japonské animácie a komiksy ako *Naruto*, *Dragon Ball* a *Doraemon* alebo hry štýlu *Final Fantasie*, *Super Mario* či *Atsumare Animal Forest*.

Putovné výstavy BIB v Japonsku

V Japonsku sa uskutočnili výstavy v Nara Prefectural Museum of Art (2020), Chiba City Museum of Art (2021) a v roku 2023 v Chibe, Osake, Ashikage, Urawe a Niigate. Putovná výstava BIB s podnázvom *Majstri slovenskej knižnej ilustrácie* (2002 – 2003) predstavila v mestách Urawa, Echigawa, Kijó a Iida reprezentatívny výber z ilustračnej tvorby Ľudovíta Fullu, Vincenta Hložníka a Albína Brunovského.

Slovenská národná galéria

V zbierke grafiky SNG sa nachádzajú farebné drevorezy zobrazujúce životný štýl novej buržoázie z japonského obdobia Edo (1603 – 1868), ktoré štýlovo ovplyvnili európsky impresionizmus a postimpresionizmus konca 19. storočia. Všetky sú dostupné na stiahnutie vo vysokom rozlíšení.

Slovenské národné múzeum (SNM)

SNM dlhodobo spolupracuje s Veľvyslanectvom Japonska v SR a nadáciou Japan Foundation a vo svojich priestoroch realizovalo niekoľko výstav a workshopov, napríklad *Svet japonských bábik* (2014), *Súčasný japonský dizajn/100* (2017), *Umelecké remeslá japonského regiónu Tóhoku* (2018), *Japonské záhrady – umenie inšpirované prírodou* (2021), výstavu fotografií Tamary Reháčkovej (2021) a *Necuke* (figúrka – spinka na odev) (2022).

Školstvo a veda

JAPONOLÓGIA A VÝUKA JAPONČINY NA SLOVENSKU

Japonológia je časť orientalistiky zaoberajúca sa skúmaním japonského jazyka, literatúry, dejín a kultúry Japonska. Je orientovaná skôr filologicko-historicky a sprístupňuje japonské jazykové pramene. Významnou súčasťou japonológie je skúmanie medzikultúrnej komunikácie. Na Slovensku vznikol v roku 1960 **Kabinet orientalistiky (dnes Ústav orientalistiky) Slovenskej akadémie vied (SAV).** V rokoch 1961 – 2002 bol jeho riaditeľom zakladateľ slovenskej japonológie na pôde SAV **Viktor Krupa**, ktorý popri bohatej vedeckej a publikačnej činnosti v oblasti orientálnej jazykovedy, jazyka a kultúry vydal aj preklady z japonskej literatúry. K významným slovenským japonológom patrí aj Karol Kuťka, ktorý sa venuje štúdiu moderných dejín Japonska a výskumu i prekladu modernej japonskej literatúry. Históriou slovenskej japonológie sa zaoberá kapitola Františka Pauloviča v knižnej publikácii o Slovensku, ktorá vyšla vo vydavateľstve Akashi v roku 2023.

V roku 1986 založil Štefan Pecho na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave po prvýkrát štúdium japonského jazyka. Na výučbe sa v počiatkoch podieľali ako externisti aj spomenutí Viktor Krupa a Karol Kuťka. Štefan Pecho založil najprv odbor Japonský jazyk a medzikultúrna komunikácia, následne založil Katedru jazykov a kultúr krajín východnej

Ázie. V roku 1994 bola katedra premenovaná na **Katedru východoázijských štúdií,** ktorá je v súčasnosti jediným akademickým pracoviskom na Slovensku, kde možno študovať japonský jazyk. Štefan Pecho v roku 2014 založil a dodnes vedie profesijné občianske združenie **Japonské centrum**, v ktorom pracuje a vyučuje aj jeho syn Štefan Pecho ml. Centrum sa špecializuje okrem výučby japončiny aj na medzikultúrne vzdelávanie a poradenstvo v oblasti profesionálnej komunikácie s Japoncami. Poskytuje kurzy kaligrafie a ikebany a spoluorganizuje japonské kultúrne podujatia. Spolupracuje s nadáciou Japan Foundation a mestom Gifu. Štefan Pecho st. bol po *Cene veľvyslanca Japonska* (2015) a *Cene ministra zahraničných vecí Japonska* (2016) vyznamenaný japonským cisárom *Radom vychádzajúceho slnka so zlatými lúčmi a rozetou* za zásluhy v oblasti podpory a šírenia výučby japonského jazyka v SR a prínos k prehlbovaniu vzájomného porozumenia medzi Japonskom a SR (2018).

Japončina sa dnes na Slovensku vyučuje na jednej univerzite (UK v Bratislave), v Japonskom centre v Bratislave (tu študujú aj cudzinci žijúci na Slovensku, deti zo zmiešaných rodín a online formou Slováci žijúci v zahraničí), na dvoch stredných školách v Nitre a Krupine, ďalej v štátnych a súkromných jazykových školách v Bratislave, Trnave, Trenčíne, Považskej Bystrici, Nitre, Košiciach, Spišskej Novej Vsi a Poprade. Podľa prieskumu nadácie Japan Foundation v roku 2024 študovalo na Slovensku japončinu 318 študentov a záujemcov.

K súčasným slovenským prekladateľom japonskej literatúry patria poetka Eva Luka (vlastným menom Eva Lukáčová), ktorá prekladá japonských básnikov, Dana Hashimotová (Slovenka žijúcu už vyše 40 rokov na Hokkaidó), ktorá sa zameriava na japonskú modernú beletriu; k plodným prekladateľom japonskej prózy i poézie patrí František Paulovič; Ivan Rumánek sa špecializuje na klasickú japonskú poéziu; Lucia Preuss preložila tri knihy próz.

Jana Šoucová napísala v roku 2004 dielo *Sociolingvistický aspekt zdvorilej komunikácie v japončine: učebnica japonského zdvorilostného jazyka*, ktoré vydala UK v Bratislave.

Šírenie japonského jazyka a japonskej kultúry na Slovensku dlhodobo podporuje vládna nadácia **Japan Foundation.** Ponúka granty pre tréningové a vzdelávacie pobyty pre učiteľov japončiny vo vzdelávacom stredisku nadácie Japan Foundation v meste Kitaurawa (takmer všetci slovenskí učitelia japončiny prešli týmito tréningovými pobytmi; dlhodobý pobyt je momentálne polročný a krátkodobý 6-týždňový); podporuje získavanie knižných darov pre slovenské inštitúcie a organizovanie podujatí spojených s japončinou a japonskou kultúrou, ako aj preklady pôvodnej japonskej literatúry.

Slovenčinu v Japonsku dnes učí emeritný profesor Susumu Nagayo na Fakulte politických vied a ekonómie na univerzite Waseda University a profesor Hideaki Kimura na Výskumnom ústave svetových dejín na tej istej univerzite.

ŠTUDIJNÉ A VEDECKÉ POBYTY V JAPONSKU

Po roku 1990 sa vytvorili pre slovenských záujemcov o štúdium alebo výskum v Japonsku nové možnosti, ktoré sú podporované z vládnych alebo súkromných (nadačných) zdrojov. Niektoré slovenské univerzity a SAV uzavreli zmluvy s poprednými japonskými univerzitami a vedeckými pracoviskami.

SLOVENSKÁ AKADEMICKÁ INFORMAČNÁ AGENTÚRA (SAIA)

SAIA vyhlasuje po roku 1990 pravidelné alebo ad hoc štipendijné a výmenné programy s Japonskom.

Štipendium japonskej vlády Monbukagakusho Research Student Program umožňuje absolvovať celé magisterské/doktorandské štúdium v oblastiach prírodných, technických, lekárskych, pôdohospodárskych, spoločenských, humanitných vied a umení. Trvá dva roky.

Program mladých lídrov (Young Leaders Program) japonského ministerstva školstva, kultúry, športu, vedy a techniky (MEXT) poskytuje ročné štipendium pre zamestnancov verejnoprávnych inštitúcií na Národnom inštitúte pre postgraduálne politické štúdiá (The National Graduate Institute for Policy Studies – GRIPS) v Tokiu. Je určené pre učiteľov a výskumných pracovníkov.

Pre 5-ročné vysokoškolské štúdium je určené štipendium japonskej vlády pre absolventov stredných škôl Monbukagakusho Undergraduate Student Program.

V zozname absolventov štipendistov má SAIA nateraz 153 ľudí, ktorí študovali v Japonsku s podporou rôznych štipendií – MEXT, JASSO (Japan Student Services Organization), Matsumae International Foundation, Japan Foundation, Nakajima a ďalších. Čo sa týka vládneho MEXT-u, prostredníctvom agentúry SAIA získalo štipendium asi 80 z nich (ostatní boli pokrytí medziuniverzitnými výmenami a inými grantmi).

• UNIVERZITA KOMENSKÉHO

UK má v súčasnosti uzavreté zmluvy s týmito japonskými univerzitami: Shizuoka University (od roku 1996), Waseda University (od roku 2002), Josai University Educational Corporation (od roku 2014) a Kobe University (od roku 2019).

V rámci jednotlivých fakúlt UK majú podpísané dohody o spolupráci, výmene študentov a pedagógov tieto fakulty: Filozofická fakulta – s Ryukoko University, Ferris University, Josai University, Akita International, Tokyo University; Prírodovedecká

fakulta – s Kyoto University; Lekárska fakulta – s International Medical Universities.

Výmena prebieha oboma smermi – ročne prichádza asi päť japonských študentov na Slovensko a dvaja-traja slovenskí študenti vycestujú do Japonska. UK v Bratislave pripravuje ďalšie zmluvy s univerzitami Chiba University a Nanzan University.

Samostatné vzťahy s japonskými univerzitami má Katedra východoázijských štúdií Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Ide o tieto univerzity: Waseda University (Tokio), Josai University (Tokio), Tokyo University of Foreign Studies Japanese (Tokio), Ferris University (Jokohama), Shizuoka University (Šizuoka), Ryukoku University (Kjóto), Kobe University (Kóbe), Akita University (Akita), Ibaraki University (Ibaraki). Študenti môžu vycestovať buď na jeden, alebo na dva semestre a zároveň časť japonských univerzít posiela na základe bilaterálnych zmlúv aj svojich študentov na UK v Bratislave.

V aktuálnom akademickom roku 2024/2025 na Katedre východoázijských štúdií študuje japonológiu v rámci programu Východoázijské jazyky a kultúry 12 študentov v magisterskom programe a 36 v bakalárskom programe.

V rokoch 1991 – 2024 absolvovalo japonologické štúdiá takmer 100 magistrov a takmer 100 bakalárov.

Štipendijný program Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund (SYLFF), určený pre študentov a doktorandov, každoročne od roku 1995 zabezpečuje pre vybraných študentov sumu, ktorá im umožní využívať štipendiá buď na pobyt v zahraničí (tri štipendiá pre troch doktorandov), alebo ako finančnú podporu (štipendium pre troch študentov magisterského štúdia) počas posledných dvoch semestrov štúdia na UK v Bratislave. Využilo ho doposiaľ asi 150 študentov z piatich fakúlt UK: Filozofickej fakulty, Právnickej fakulty, Fakulty managementu, Fakulty sociálnych a ekonomických vied a Pedagogickej fakulty.

Zriadenie tohto programu inicioval finančným darom (určeným na vytvorenie základiny) japonský filantrop Yohei Sasakawa, ktorý navštívil UK v roku 1995. Okrem predstaviteľov univerzity a japonskej delegácie sa na stretnutí zúčastnila aj Dagmar Havlová (dcéra významného slovenského fyzika Dionýza Ilkoviča a švagriná prezidenta Václava Havla, ktorá grant sprostredkovala) a manželka prezidenta SR Emília Kováčová. Počas slávnostného aktu rektor Juraj Švec udelil Yohei Sasakawovi *Zlatú medailu UK*. V súčasnosti finančné zdroje pre program SYLFF administruje japonská nadácia Tokyo Foundation for Policy Research.

UK sa dostalo pocty v podobe dvoch návštev členov japonskej cisárskej rodiny. Princezná Sayako počas oficiálnej návštevy Slovenska v roku 2000 zavítala aj na pôdu UK, kde viedla rozhovory s vedením školy a so študentmi a pedagógmi japonológie. Rektor UK Ferdinand Devínsky udelil na záver stretnutia Jej cisárskej výsosti *Veľkú zlatú medailu UK*. Princ Fumihito a princezná Kiko navštívili oficiálne Slovensko v roku 2013 a stretli aj so študentmi japonológie z Katedry východoázijských štúdií Filozofickej fakulty UK. Rektor UK Karol Mičieta im odovzdal *Veľkú zlatú medailu UK* za upevňovanie priateľských vzťahov medzi Japonskom a Slovenskom, ako aj za rozvíjanie spolupráce v oblasti vedy, výskumu a vzdelávania a podporu štúdia japonológie na UK.

• EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE (EUBA)

EUBA dlhodobo rozvíja spoluprácu s Japonskom. Jedným z pilierov tejto spolupráce sú bilaterálne dohody uzavreté s poprednými japonskými univerzitami: s univerzitou Tokyo International University bolo v roku 2012 podpísané memorandum o porozumení a od roku 2017 k zmluvnej báze pribudla aj dohoda o výmene študentov. Rovnako úspešná spolupráca je s univerzitou Ritsumeikan Asia Pacific University, s ktorou EUBA uzavrela memorandum o porozumení a dohodu o výmene študentov v roku 2018.

V rámci výmennej študentskej mobility od roku 2019 študovali na Ekonomickej univerzite v Bratislave traja študenti z Japonska. EUBA vyslala do Japonska za uvedené obdobie 13 študentov.

Japonsko zohráva dôležitú úlohu aj v rámci výučby predmetu Diplomacia v praxi, kde pravidelne vystupujú veľvyslanci a ďalší pracovníci japonského veľvyslanectva na Slovensku.

• SPOLUPRÁCA ĎALŠÍCH UNIVERZÍT A VEDECKÝCH PRACOVÍSK

Okrem spomínaných univerzít nadviazali v rôznom stupni intenzity spoluprácu s japonskými partnerskými univerzitami a vedeckými inštitúciami aj ďalšie vysoké školy a vedecké inštitúcie:

Slovenská technická univerzita (dohoda o spolupráci s Aoyama Gakuin University, Kanazawa University, Nagoya University, Ochanomizu University, Human Life and Environmental Sciences, Osaka University, The University of Tokyo, Tokyo Institute of Technology, Tokyo Metropolitan University, Meiji University Educational Foundation); **Prešovská univerzita** (dohoda o spolupráci s Josai University Education Corporation, Daito Bunka University); **Vysoká škola výtvarných umení** (dohoda o spolupráci s Tokyo University of Arts); **Univerzita Mateja Bela** (zmluvy s Yamanashi Gakuin University a Ázijskou univerzitnou akadémiou Tokio); **Slovenská poľnohospodárska univerzita** (má dohodu o spolupráci s Kagoshima University); **Žilinská univerzita, Technická univerzita Košice, Výskumný ústav zváračský.**

V roku 2024 dosiahol v Japonsku mimoriadny úspech **slovenský startup SPACEMANIC**, pôsobiaci v oblasti vesmírneho výskumu a priemyslu. V rámci Prvej európsko-japonskej vesmírnej startupovej súťaže 2024 (First European-Japanese Space Startup Competition 2024) patril medzi štyri víťazné spoločnosti z Európy. Cieľom tejto súťaže je identifikácia startupov

s potenciálnym uplatnením na japonskom trhu a možnými partnerstvami s japonskými spoločnosťami. Víťazné startupy získali sponzorstvo na účasť na Nihonbashi Space Week 2024, jednom z najväčších ázijských obchodných stretnutí súvisiacich s vesmírom.

• SLOVENSKÁ AKADÉMIA VIED

Pracoviská a vedci SAV majú dlhodobú bilaterálnu a multilaterálnu spoluprácu s Japonskom. V súčasnosti sa realizuje najmä prostredníctvom spolupráce SAV s Japonskou spoločnosťou pre podporu vedy (JSPS). Do roku 2014 bola založená na Memorande o porozumení o výmene vedcov, ktoré podpísali v Tokiu 6. októbra 1993 Štefan Luby, podpredseda SAV, a generálny riaditeľ JSPS Hitoshi Osaki. V marci 2014 sa JSPS rozhodla ukončiť predchádzajúci systém spolupráce založený na individuálnej výmene vedcov a navrhla systém založený na spoločných projektoch.

JSPS ponúka SAV ročnú stáž pre vedeckých pracovníkov a pracovníčky všetkých vedeckých disciplín, ktorí ukončili doktorandské štúdium. Stážové pobyty sú zamerané na prírodné, technické a spoločenské vedy. JSPS hradí pobytové náklady. Podmienkou úspešnosti návrhu je pozvanie od japonského hostiteľa, ktorému predchádza spolupráca alebo má aspoň akceptačný list.

Multilaterálna spolupráca sa realizuje v rámci European Interest Group (EIG) CONCERT-Japan. Ide o medzinárodnú iniciatívu na podporu a rozvoj vedecko-technickej a inovačnej spolupráce medzi európskymi krajinami a Japonskom, ktorá nadväzuje na úspešný program typu ERA-Net s názvom CONCERT-Japan. V súčasnosti združuje 14 stálych členských organizácií vrátane SAV a umožňuje pripojenie ďalších členov za účelom realizácie workshopov, networkingových podujatí a i.

Ústrednou aktivitou iniciatívy je organizácia výziev na podávanie návrhov multilaterálnych výskumných projektov s účasťou partnerov z Japonska a ďalších participujúcich krajín. Produktom týchto výziev sú multilaterálne výskumné projekty, ktorých náklady hradia jednotlivým partnerom členské organizácie na národnej, resp. regionálnej úrovni z vlastného rozpočtu. Prihlášku do výziev EIG CONCERT-Japan podávajú partneri výskumného konzorcia spoločne, pričom všetky prihlášky prechádzajú jediným nezávislým medzinárodným hodnotením. SAV ako jedna z financujúcich organizácií hradí náklady partnera zo SAV z vlastného rozpočtu. O vstupe do jednotlivých výziev rozhoduje Predsedníctvo SAV. Dĺžka trvania projektov je maximálne 3 roky.

V rámci tejto vedecko-technickej spolupráce medzi európskymi partnermi a Japonskom boli od roku 2020 riešené projekty s účasťou týchto ústavov SAV: Ústavu ekológie lesa, Ústavu hydrológie, Ústavu molekulárnej biológie, Ústavu materiálového výskumu a Ústavu materiálov a mechaniky strojov.

V roku 2014 bolo podpísané Memorandum o vedecko-technickej spolupráci medzi krajinami Vyšehradskej skupiny a Japonskom. Na základe memoranda sa dohodol spoločný výskumný program formátu V4-Japan. V rokoch 2015 – 2024 sa do tejto spolupráce zapojili tieto ústavy SAV: Elektrotechnický ústav (dva projekty), Fyzikálny ústav, Ústav geotechniky, Ústav anorganickej chémie a Ústav polymérov.

Výnimočné výsledky v spolupráci s japonskými vedcami dosiahol anorganický chemik doc. Zoltán Lenčéš, ktorý sa venuje konštrukčným a funkčným keramickým materiálom. Od roku 1997 až do roku 2007 absolvoval dlhšie pobyty v National Institute of Advanced Industrial Science and Technology (AIST) Nagoya a je autorom pätnástich publikácií v renomovaných svetových časopisoch a štyroch patentov udelených v Japonsku.

Spoluprácu s AIST využil aj doktorand predsedu SAV prof. Pavla Šajgalíka Tomáš Plachký.

Juraj Bujdák, vedec z Ústavu anorganickej chémie SAV, dnes profesor na Prírodovedeckej fakulte UK, vytvoril dlhodobú spoluprácu medzi SAV a National Institute for Materials Science (NIMS), kde sa okrem neho na dlhodobých pobytoch vystriedali Adriana Czímerová, Peter Boháč a Marian Matejdes.

Ako zaujímavosť uvádzame, že na dnešnom Ústave orientalistiky SAV vznikol u nás v roku 1960 samostatný vedný odbor japonológia; anorganický chemik prof. Pavol Šajgalík bol v októbri 1998 prostredníctvom Japan Society for the Promotion of Science Fellowship na trojtýždňovom vedeckom pobyte v Nagoji, Osake a Kjóte.

Riaditeľ Historického ústavu SAV Slavomír Michálek vystúpil v novembri 2018 s českým vojenským historikom Eduardom Stehlíkom a japonským historikom Taku Šinoharom z Tokijskej univerzity medzinárodných štúdií (Tokyo University of Foreign Studies) na Historickom seminári k 100. výročiu vzniku Česko-Slovenska. Podujatie zorganizovali Veľvyslanectvá Českej republiky a Slovenskej republiky v Tokiu.

Historický ústav SAV má dlhodobú spoluprácu s japonským slovakistom a historikom Susumu Nagayom z Waseda University. V decembri 2024 mu v Bratislave slávnostne odovzdali *Plaketu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV* za mimoriadny prínos v rozvoji výskumu slovenských dejín v zahraničí.

• DELEGÁCIA SLOVENSKÉHO MINISTERSTVA ŠKOLSTVA NAVŠTÍVILA NA JAR 2025 JAPONSKO

Delegácia Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR pod vedením štátneho tajomníka Róberta Zsemberu navštívila Japonsko v dňoch 22. – 30. apríla 2025. Boli v nej aj zástupcovia slovenských vysokých škôl a Slovenskej akadémie vied.

Pracovná cesta mala za cieľ nadviazať nové kontakty a posilniť existujúcu spoluprácu.

Súčasťou programu boli návštevy popredných japonských výskumných inštitúcií Riken – Institute of Physical and Chemical Research a JST – Japan Science and Technology Agency. V Tokiu sa delegácia zúčastnila na oficiálnom rokovaní na Ministerstve školstva, kultúry, športu, vedy a technológií Japonska. Na pôde slovenského veľvyslanectva sa uskutočnil akademický okrúhly stôl, na ktorom sa stretlo viac než tridsať zástupcov slovenských a japonských vysokých škôl. Na záver pracovnej cesty delegácia zavítala na výstavu EXPO 2025 v Osake.

• PÔSOBENIE SLOVENSKÝCH MISIONÁROV V JAPONSKU

V súčasnosti pôsobia v Japonsku dvaja slovenskí katolícki misionári zo Spoločnosti Božieho Slova (verbisti – SVD), ktorí sa venujú aj pedagogickej činnosti.

Jakub Rajčáni SVD pochádza z Bratislavy. Do Japonska pricestoval v roku 2005 ako seminarista, vyštudoval tu v meste Nagoja teológiu a v roku 2011 prijal kňazskú vysviacku. Po absolvovaní doktorandského štúdia v Ríme v rokoch 2012 – 2016 sa vrátil na Nanzan University v Nagoji (súkromná katolícka univerzita, ktorú spravujú verbisti), kde vyučuje morálnu teológiu. Páter Rajčáni nepôsobí priamo v pastorácii, ale vypomáha s anglickými svätými omšami.

Pavol Filadelfi SVD pochádza z Považskej Bystrice. Za kňaza Spoločnosti Božieho Slova bol vysvätený v roku 2009 v Nitre a v tom istom roku vycestoval do Japonska. V rokoch 2009 – 2012 po absolvovaní štúdia japončiny a príprav na misiu v Nagoji pôsobil ako kaplán v Akite a Tadžime a od roku 2020 je farárom vo farnosti Nanzan v Nagoji. Venuje sa aj pedagogickej práci.

V minulosti v Japonsku pôsobili aj piati významní slovenskí saleziáni (štyria z nich sú tam aj pochovaní): **Jozef Figura SDB** prišiel do Japonska v roku 1932, zomrel v roku 2001 a je pochovaný v meste Beppu; **Jozef Forner SDB** pôsobil v Japonsku od roku 1936, zomrel v roku 1983 a je pochovaný v Tokiu; **Štefan Foltin SDB** prežil v Japonsku vyše 60 rokov (1949 – 2010), zomrel v roku 2010 a je pochovaný v Beppu; **Ľudovít Suchán SDB** prišiel do Japonska v roku 1954, zomrel v roku 2005 a je pochovaný v Beppu; medzinárodne uznávaný biblista prof. **Jozef Heriban SDB**, ktorý po ukončení štúdií v Ríme pôsobil takmer 20 rokov (1957 – 1976) v Japonsku ako univerzitný profesor i kňaz, po roku 1976 sa vrátil do Ríma, kde v roku 2009 zomrel, pochovaný je v rodných Šelpiciach.

Šport

Japonské bojové umenia, akými sú džudo, karate, aikido, iaidó, džódó a kendó, Daitó-rjú aiki-džúdžucu, alebo tradičné stolové hry go a šógi si našli na Slovensku tisíce priaznivcov, pričom ďaleko najrozšírenejšie z nich je karate. Pri ich zrode častokrát stáli japonskí majstri a prostredníctvom nich dochádza k prirodzenému vzájomnému spoznávaniu medzi Slovenskom a Japonskom.

Slovenskí športovci v ére samostatnosti sa zúčastnili v Japonsku na dvoch olympijských a paralympijských hrách – zimných olympijských hrách (ZOH) v Nagane (1998) a letných olympijských hrách (LOH) v Tokiu (2020), ktoré boli pre covidovú pandémiu presunuté na rok 2021.

JAPONSKÉ BOJOVÉ UMENIA

DŽUDO

Spomedzi japonských bojových umení má u nás džudo najdlhšiu tradíciu. Popri ňom vyrástli aj osobnosti karate a aikido. Na Slovensku sa udomácnilo už v 50. rokoch minulého storočia – prvý klub Slavoj Vinohrady Bratislava vzniká na Slovensku vďaka Róbertovi Binderovi v roku 1954.

V roku 1960 prichádza do Československa majster a učiteľ džuda sensei Nagaoka z Japonska, ktorý na seminári v Klánoviciach

pri Prahe oboznamuje slovenských a českých trénerov s novými modernými prvkami športovej prípravy v džude.

Ustanovujúca konferencia Slovenského zväzu Judo (SZJ) sa uskutočnila v roku 1969 v Žiline (predsedom sa stal Ondrej Adamov). Slovenskí pretekári sa začali výrazne presadzovať na najvyšších európskych a svetových súťažiach od druhej polovice 70. rokov.

V súčasnosti má SZJ v rámci celého Slovenska vyše 70 klubov. Venuje sa mu vyše 4 000 ľudí rôznych vekových kategórií. Od roku 2024 je predsedom zväzu Anton Pospíšek (pred ním Jozef Tománek ml.). Najvyšší stupeň technickej vyspelosti v džude na Slovensku – 7. Dan – má v súčasnosti Anton Pospíšek.

Športovci SZJ navštevujú každoročne Japonsko, najmä kolísku džuda KODOKAN v hlavnom meste Tokio, ale aj japonské univerzitné centrá džuda. Pre športovú prípravu má výrazný prínos účasť japonských trénerov na tréningoch slovenských klubov najmä v Banskej Bystrici a v Pezinku.

Pozoruhodný je klub džuda v Pezinku, ktorý založil v roku 1983 Jozef Tománek. V jeho stopách pokračuje syn Jozef, ktorého dcéra Patrícia (1. Dan) dosiahla v ostatných rokoch v kategórii dorastu mimoriadne výsledky vrátane zlatých medailí z majstrovstiev Európy a majstrovstiev sveta a desiatich prvých miest na podujatiach Európskeho pohára.

Na olympijských hrách sa zo slovenských džudistov zúčastnili Miroslava Jánošíková, Marek Matuszek, Semir Pepic, Zoltán Pálkovács, Milan Randl a Márius Fízeľ.

Medailový úspech dosiahol Jozef Krnáč (3. Dan), keď získal striebornú medailu na XXVIII. letných olympijských hrách Atény 2004.

Veľvyslanec Japonska na Slovensku je pravidelným hosťom na každoročnom slávnostnom vyhlasovaní výsledkov Slovenského zväzu Judo.

• KARATE

K záujmu o Japonsko a k rozvoju slovensko-japonských vzťahov prispelo výnimočným spôsobom práve karate. Na Slovensku sa mu venovali od prelomu 60. a 70. rokov minulého storočia desaťtisíce ľudí rôznych vekových kategórií. Vďaka nemu navštívili mnohí Slováci po roku 1990 Japonsko a zároveň privítali na Slovensku majstrov tohto tradičného japonského športu (takmer výlučne z Okinawy).

Dnes na Slovensku pôsobia štyri strešné organizácie karate: Slovenský zväz karate (1990, od roku 2002 je prezidentom Daniel Líška, člen exekutívy Slovenského olympijského a športového výboru, pred ním Martin Čulen, čestným prezidentom je Tibor Mikuš); Slovenská federácie karate a bojových umení (1993, prezident Daniel Baran); Slovenská federácia okinawského karate a kobudo (2000, vedie Ladislav Klementis); Slovenská únia okinawa karate a kobudo (šéfinštruktor Igor Vakoš). Počet ľudí, ktorí sa dnes na Slovensku venujú karate, sa odhaduje až do 10 000.

Slovensko patrí v tomto bojovom umení medzi mimoriadne úspešné krajiny. Slovenskí karatisti a karatistky získali a získavajú ocenenia na európskej i svetovej úrovni.

Pri vzniku tohto bojového umenia u nás stáli medzi inými František Šebej (8. Dan; od roku 2018 laureát japonského *Radu vychádzajúceho slnka so zlatou a striebornou hviezdou*) a Ladislav Klementis (9. Dan a držiteľ titulu Hanshi; od roku 2008 laureát Okinawa Goodwill Ambassador), ktorí ako tréneri, rozhodcovia a propagátori tohto bojového umenia ovplyvnili niekoľko generácií našich karatistov.

Osobitnú úlohu pri rozvoji karate na Slovensku zohral japonský majster a učiteľ sensei Takeji Ogawa (10. Dan), ktorý prvýkrát zavítal do Bratislavy zo susedného Rakúska, kde pôsobil ako tréner, ako 27-ročný v roku 1971. Na Slovensko začal chodiť pravidelne a prinášal nielen vedomosti, praktické a organizačné

zručnosti, ale vďaka svojej charizme vtlačil športovú a hodnotovú pečať slovenskému karate. Na Slovensko prichádza dodnes a požíva u nás veľkú úctu.

Od roku 1997 začali slovenskí karatisti pravidelne cestovať na tréningové pobyty do Japonska a zároveň pozývať na Slovensko majstrov inštruktorov, akými sú napríklad Choyu Kiyuna, Eiki Kurashita, Seitoku Matayoshi a Akira Gushi z Okinawy. V marci 2025 získal na Okinawe známy bratislavský karatista Ľudovít Divinec 9. Dan a učiteľský titul Hanshi.

S majstrom Seiichi Fujiwarom, prezidentom organizácie Seiwakai International z mestečka Omagari, dlhodobo spolupracuje výrazná postava slovenského karate Rastislav Mráz (8. Dan).

Roman Volák (5. Dan) sa môže pochváliť množstvom svetových titulov v rôznych kategóriách karate. Jeho cesta v bojových umeniach sa začala začiatkom 90. rokov, keď sa najprv venoval kung-fu, neskôr prešiel na súťažný kickbox a nakoniec na moderné freestyle karate. Medzi jeho najvýznamnejšie úspechy patrí víťazstvo na majstrovstvách sveta vo full-contact karate v Dominikánskej republike v roku 2014.

Slovenský zväz karate má od roku 2017 uzavretú zmluvu o spolupráci s japonským mestom Gifu, kde žije štvornásobná majsterka sveta Atsuko Wakai, a jeho cvičenci tam už absolvovali niekoľko tréningových pobytov. Až symbolickým prepojením Slovenska a Japonska je majsterka karate Andrea Klementisová (5. Dan), dcéra majstrov karate Ľubomíry (7. Dan) a Ladislava (9. Dan) Klementisovcov, ktorá žije a trénuje na Okinawe už 8 rokov a stala sa majsterkou sveta v karate a kobudo.

• AIKIDO

Toto japonské bojové umenie sa začalo na Slovensku širšie rozvíjať až v 90. rokoch minulého storočia. Prvý klub aikido založil v Bratislave Štefan Kurilla v roku 1989 (dovtedy sa venoval džudu, v ktorom je v súčasnosti nositeľom 6. Danu). Neskôr založil

Slovenskú národnú federáciu aikido. Okrem toho v tej dobe vzniklo aj Združenie aikido Slovakia, ktoré založil Michal Holénia. Na východnom Slovensku vznikla sieť nezávislých dojo.

Štefan Kurilla sa najprv učil od japonských majstrov Nobuyoshi Tamuru, Morihira Saita (ktorý bol najdlhšie cvičiacim žiakom zakladateľa aikido Moriheia Ueshibu) a neskôr od jeho syna Hitohira Saita. Štefan Kurilla pravidelne navštevuje Japonsko, kde sa nielen zdokonaľuje, ale robí aj ukážky a vedie tréningy. V roku 2019 získal 7. Dan Aikido Iwama Shinshin Aiki Shurenkai v rodisku aikido v Iwame a stal sa nositeľom druhého najvyššieho technického stupňa v aikido v Európe v rámci tejto medzinárodnej organizácie.

Majster Kurilla sa neskôr začal venovať aj bojovému umeniu Daitó-rjú aiki-džúdžucu. Dosiahol v ňom 5. Dan a získal pozoruhodné výsledky vo svetových ukážkach v Japonsku: v roku 2017 1. miesto a v roku 2019 so svojím tímom 2. miesto. V roku 2024 mu Sombucho Katsuyuki Kondo počas svojej návštevy Slovenska udelil titul Shihan (majstrovský učiteľ). Stal sa tak prvým nositeľom tohto titulu v Daitó-rjú aiki-džúdžucu v priamej línii mimo Japonska.

V roku 1992 vzniká Aikido Dojo Trnava (vedúci klubu a hlavný učiteľ Tibor Bokor), ktoré stálo o rok neskôr pri zrode Slovenskej Aikido Asociácie (SAA). Jej prvým prezidentom sa stal Ferdinand Čuperka (po ňom Matej Galba, Róbert Patay, Roman Ilavský, Miroslav Palát a od roku 2020 je prezidentom Juraj Baláž). V roku 1995 bola asociácia SAA medzinárodne akreditovaná. V roku 1995 získava ako prvá organizácia na Slovensku medzinárodnú akreditáciu tzv. Hombu recognition a stáva sa tiež členom Európskej Aikido Federácie (EAF). Od roku 1997 je riadnym členom International Aikido Federation (IAF). SAA dnes má 24 klubov na Slovensku i v Českej republike, z toho na Slovensku 11 klubov.

V roku 1995 prišiel prvýkrát na Slovensko sensei Masatomi Ikeda (7. Dan Aikikai, Shihan), ktorý stál pri založení SAA a stal sa jej prvým technickým riaditeľom. Tento post vykonával až do roku 2002, keď z postu zo zdravotných dôvodov odstúpil a vrátil sa späť do Japonska. Po jeho odstúpení sa v roku 2002 technickým riaditeľom SAA stal sensei Michele Quaranta (7. Dan Aikikai, Shihan), ktorý bol zodpovedný za technické smerovanie SAA až do roku 2022. Od roku 2022 je technickým riaditeľom SAA sensei Asai Katsuaki (8. Dan Aikikai, Shihan), jeden z priamych žiakov zakladateľa Aikido O-Sensei-a Morihei Ueshibu.

V roku 2014 pri príležitosti 20. výročia založenia SAA prišiel na Slovensko prvýkrát pravnuk zakladateľa Aikido Dojo-cho Ueshiba Mitsuteru. V roku 2024 ho asociácia pri oslavách 30. výročia SAA privítala opätovne.

Medzi hlavné osobnosti tejto asociácie patrí Mário Černý (6. Dan Aikikai, Shidoin), hlavný učiteľ Aikodo Dojo Trnava, sekretár technickej komisie. Je tiež kontaktnou osobou pre svetovú centrálu aikido Aikikai Hombu Dojo Tokyo/World Aikido Headquarters a International Aikido Federation. Ďalšími protagonistami sú Karol Olejník (6. Dan Aikikai, Shidoin), člen technickej komisie, ktorý stál pri zrode SAA; Roman Ilavský (5. Dan Aikikai, Shidoin), hlavný učiteľ detí, člen technickej komisie SAA, ktorý stál na čele SAA 17 rokov; Lukáš Nitriansky (5. Dan Aikikai, Shidoin), člen technickej komisie a rady SAA.

Na Slovensku sa v súčasnosti venuje aikido niekoľko stovák ľudí a Daitó-rjú aiki-džúdžucu asi 10 ľudí.

• BOJOVÉ UMENIA S POUŽITÍM ZBRANÍ – IAIDÓ, DŽÓDÓ A KENDÓ

História výučby bojových umení s použitím japonských zbraní – meča Katana, bambusového meča Šinai a 128 cm dlhej palice Džó sa začala na Slovensku v 90. rokoch minulého storočia. Priekopníkom iaidó (umenie rýchleho tasenia meča) bol Juraj Váňa z Bratislavy.

Medzi prvými, ktorí sa začali u nás venovať cvičeniu kendó, boli aj cvičenci v Liptovskom Mikuláši a Košiciach pod vedením Blažeja Gála a Miroslava Mihaloviča. Do tohto obdobia sa viaže aj založenie Slovenskej Kendó Federácie (SKF) v roku 1993 v Košiciach.

V počiatočnom období boli veľmi dôležité aktivity Romana Behra (Watanabe), ktorý začal cestovať do zahraničia vrátane Japonska na semináre a prinášať nové poznatky. Spojil sa následne s Jurajom Váňom a začal s ním spolupracovať v bratislavskom Hidari Dojo, ktoré zastrešovalo bojové umenia iaidó a džódó. Zoznámil sa aj s významným britským učiteľom týchto bojových umení Victorom Cookom, žiakom japonského učiteľa Ishido Shizufumi, ktorý prichádzal pravidelne na Slovensko. Roman Behro (Watanabe) dostal od svojho učiteľa Victora Cooka, ktorý zanechal na Slovensku jedinečnú stopu, právo používať pre svoje dojo meno Shinbukan.

Zároveň sa začala história organizovania medzinárodných seminárov v iaidó a džódó. Toto obdobie prinieslo aj vstup SKF do Európskej Kendó Federácie (EKF) v roku 2001.

Samostatnou kapitolou je bojové umenie kendó. Popri cvičeniach v Liptovskom Mikuláši a Košiciach sa s príchodom Rastislava Pazdernatého do Shinbukan Dojo začala písať história kendó v Bratislave. Výraznú pomoc poskytol majster Tetsushi Abe, pôsobiaci v Budapešti. Ďalší rozvoj priniesol rozdelenie na Iaidó-Džódó Dojo (Shinbukan Dojo) a osamostatnenie Kendó Dojo (Furinkazan Dojo).

Prezidentom SKF je od roku 2010 Rastislav Pazdernatý (pred ním boli prezidentmi Blažej Gál a Juraj Váňa). V súčasnej dobe je federácia začlenená do medzinárodných štruktúr kendó, iaidó a džódó a jej cvičenci sa pravidelne zúčastňujú na seminároch a súťažiach v Európe, kde získali aj významne ocenenia.

V súčasnosti sa týmto bojovým umeniam venuje asi 50 ľudí.

• JAPONSKÉ HRY

• STOLOVÁ HRA GO

Go je najstaršia strategická dosková hra na svete. Vznikla asi pred dva a pol tisíc rokmi v Číne, odkiaľ sa rozšírila do celého sveta, najviac však do Japonska a Kórey.

Na Slovensku sa organizovane hrá go od roku 1974, na čom majú zásluhu Ivan Oravec, Milan Kolesár a Ján Popovyc. Slovenská asociácia go (SAG) bola založená v roku 1991 a jej prvým prezidentom po 20 rokov bol Miroslav Poliak; dnes je prezidentom Martin Lukáč. Od roku 1994 je SAG členom Svetovej federácie go (IGF) a od roku 2008 Svetovej asociácie párového go (WPGA). V roku 2021 získala SAG osvedčenie o uznaní za národný športový zväz.

V slovenskom rebríčku go je registrovaných do 400 hráčov, ktorí niekedy odohrali nejaký turnaj, z toho je 120 aktívnych členov. Každoročne sa organizuje séria turnajov Grand Prix Slovakia. Hlavné centrá sú v Bratislave a v Košiciach. Medzi výraznejšie osobnosti go u nás patria zakladateľ Ivan Oravec, Slavomír Králik, Xaver Gubáš, Pavol Lisý a Miroslav Poliak. Viacerí slovenskí hráči go sa zúčastnili na turnajoch v Japonsku.

V roku 2014 bol založený Európsky profesionálny systém a prvým európskym profesionálom sa stal náš Pavol Lisý ml.

• ŠÓGI (JAPONSKÝ ŠACH)

Šógi je dosková hra s viac než tisícročnou tradíciou, ktorá je v Japonsku stále populárna. Tento šport môžu Japonci sledovať v televízii každú sobotu predpoludním.

Jeho priaznivci si na Slovensku v roku 2009 vytvorili Slovenskú asociáciu šógi (prvým predsedom sa stal Adam Skalný, od roku 2019 je ním Lukáš Vyletel). V roku 2019 táto asociácia získala *Cenu veľvyslanca Japonska* a v roku 2023 *Cenu ministra zahraničných vecí Japonska* za šírenie a propagáciu japonskej kultúry v Slovenskej republike a prehlbovanie slovensko-japonských vzťahov.

Dnes sa šógi na Slovensku aktívne venuje asi 20 ľudí, avšak prostredníctvom rôznych workshopov, krúžkov a prezentácií si hru vyskúšalo aj vyše 1 000 Slovákov. V roku 2013 spolupracovala Slovenská asociácia šógi v rámci projektu Európske hlavné mesto kultúry Košice s japonskou organizáciou EU-Japan Fest Japan Committee, keď zorganizovala výstavu fotografií zo sveta šógi v Japonsku s workshopom a prezentáciou tejto hry ako súčasťou japonskej kultúry. V roku 2019 Bratislava hosťovala Majstrovstvá Európy a Otvorené majstrovstvá sveta v šógi. Japonská asociácia šógi pri tejto príležitosti vyslala na Slovensko svojho zástupcu za účelom šírenia šógi v Európe. V roku 2024 sa na prestížnom medzinárodnom turnaji International Shogi Forum v kategórii B v Tokiu umiestnil na druhom mieste hráč zo Slovenska Eduard Paňko. Okrem toho sa na Slovensku každoročne organizujú medzinárodné turnaje, na ktorých sa zúčastňujú hráči nielen z Európy, ale aj Japonska.

● XVIII. ZIMNÉ OLYMPIJSKÉ HRY NAGANO 1998

Na týchto hrách boli najúspešnejšie naše biatlonistky. V pretekoch žien na 7,5 km sa až tri Slovenky dostali do prvej desiatky. Soňa Mihoková skončila štvrtá, Martina Schwarzbacherová-Jašicová siedma a Anna Murínová deviata. Táto trojica rozšírená o Tatianu Kutlíkovú skončila v štafete na 4 × 7,5 km štvrtá. Slovenská výprava tak odchádzala z Nagana síce bez cenného kovu, ale so šiestimi olympijskými bodmi. Rekordnú piatu olympijskú účasť si na ZOH 1998 pripísala sánkarka Mária Jasenčáková.

● VII. ZIMNÉ PARALYMPIJSKÉ HRY NAGANO 1998

Slovensko bolo na týchto hrách veľmi úspešné, keď získalo až 10 medailí – šesť strieborných a štyri bronzové. Vybojovali ich štyria športovci a dvaja navádzači: Róbert Ďurčan, Jozef Miština, Miroslav Jambor (navádzač Marián Večerek) a Štefan Kopčík (navádzač Renáta Karamanová).

Strieborné medaily získali: Róbert Ďurčan – paraalpské lyžovanie (slalom), Miroslav Jambor – paraseverské lyžovanie (biatlon 7,5 km), Jozef Miština – paraalpské lyžovanie (obrovský slalom), Jozef Miština – paraalpské lyžovanie (slalom), Štefan Kopčík – paraalpské lyžovanie (obrovský slalom), Štefan Kopčík – paraalpské lyžovanie (slalom).

Bronzové medaily získali: Jozef Miština – paraalpské lyžovanie (zjazd), Jozef Miština – paraalpské lyžovanie (Super-G), Štefan Kopčík – paraalpské lyžovanie (zjazd), Štefan Kopčík – paraalpské lyžovanie (Super-G).

XXXII. LETNÉ OLYMPIJSKÉ HRY TOKIO 2020

Na olympijských hrách 2020 v Tokiu, ktoré sa z dôvodu pandémie COVID-19 konali o rok neskôr, získalo Slovensko štyri medaily. Zlato si vystrieľala Zuzana Rehák-Štefečeková v športovej streľbe. Na divokej vode získal striebro Jakub Grigar v disciplíne K-1, rovnaký kov priviezol golfista Rory Sabbatini, rodák z Južnej Afriky so slovenským občianstvom. Bronzovú medailu na 500-metrovej trati vybojoval štvorkajak v zložení Samuel Baláž, Denis Myšák, Erik Vlček a Adam Botek.

XVI. LETNÉ PARALYMPIJSKÉ HRY TOKIO 2020

Najúspešnejším Slovákom v Tokiu bol boccista Samuel Andrejčík, ktorý získal dve zlaté medaily – medzi jednotlivcami i v súťaži párov s Michaelou Balcovou a náhradníkom Martinom Strehárskym. Najviac medailí (tri) vybojoval paracyklista Jozef Metelka – v stíhačke na 4 km obhájil zlato, v časovke bol strieborný a bronz získal na dráhe v šprinte na 1 kilometer. Zlato v časovke vyjazdil Patrik Kuril. Štvrtú zlatú medailu vo svojej kariére získala parastrelkyňa Veronika Vadovičová v disciplíne ľubovoľná malokalibrovka. Striebornú medailu pridala do zbierky Alena Kánová v parastolnom tenise a bronzovú medailu vybojoval paraatlét Marián Kuřeja v hode kuželkou.

Prví slovenskí futbalisti, ktorí pôsobili v japonskej profesionálnej futbalovej lige J.League boli brankár Miroslav Mentel (1993 – 1994) a útočník Ľubomír Luhový (1994), obaja v klube Urawa Red Diamonds. Na sklonku svojej kariéry pôsobili v roku 2002 v japonskom futbalovom klube Ichihara United tréner Jozef Vengloš a vynikajúci hráč Ľubomír Moravčík.

Japonský vodný slalomár Takuja Haneda, absolvent Fakulty telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského v Bratislave, roky trénoval na Slovensku. Pod vedením slovenského trénera Milana Kubáňa dosiahol mnohé cenné umiestnenia, z ktorých bola najcennejšia bronzová medaila na XXXI. letných olympijských hrách v Riu de Janeiro (2016). Hanedov a Kubáňov prínos pri prehlbovaní slovensko-japonských vzťahov ocenil na slávnostnom ceremoniáli veľvyslanec Japonska na Slovensku Džun Šimmi, ktorý im v roku 2017 udelil *Cenu veľvyslanca Japonska*.

Literatúra

KNIHY O JAPONSKU A PREKLADOVÁ LITERATÚRA

Doposiaľ u nás vyšlo viacero kníh o Japonsku a do slovenčiny bolo preložených pomerne veľa diel japonských autorov.

LITERATÚRA O JAPONSKU

Zrod moderného Japonska (Ian Buruma), SLOVART, 2004. Preložila Marína Terenová.

Matča. O superčaji, jeho pôvode a o spôsoboch pitia + množstvo receptov a iných zaujímavostí (Louise Cheadle, Nick Kilby), IKAR, 2017. Preložila Eva Budjačová.

Kakeibo: Japonské umenie sporenia (Fumiko Chiba), IKAR, 2018. Preložila Zuzana Angelovičová.

Umenie obyčajného života. 100 denných praktík od japonského zenového mnícha na dosiahnutie pokojného a radostného života (Šunmjó Masuno), IKAR, 2019. Preložila Anna Rácová.

Toto je Japonsko (Jutaka Jazawa), IKAR, 2020. Preložili Martin Katuščák a František Paulovič.

Japonsko. Umenie japonského života (Dorling Kindersley), IKAR, 2020. Preložili Martin Katuščák a František Paulovič.

Hirošima. Desivá katastrofa, ktorá zmenila svet (John Hersey), IKAR, 2021. Preložila Henrieta Hatalová.

Japonská kuchyňa: Recepty na každý deň (Stevan Paul, Andrea Thode), IKAR, 2021. Preložila Terézia Šinková.

Banzai: Toto je Japonsko pre deti (Zofia Fabjanowska-Micyk), Stonožka, 2023. Preložil Ladislav Holiš.

Japonská kuchyňa: Vegetariánske recepty na každý deň (Paul Stevan), IKAR, 2023. Preložila Terézia Šinková.

Japonské mýty: Bohovia, hrdinovia a duchovia (Joshua Frydman), IKAR, 2023. Preložila Zuzana Trstenská.

Jókai: Japonské nadprirodzené javy a bytosti (Andreas Marks), IKAR, 2024. Preložili Martin Katuščák a František Paulovič.

Šógun (James Clavell), IKAR, 2024. Preložil Jozef Petro.

Gaidžin (James Clavell), IKAR, 2025. Preložil Viktor Krupa.

Japonské mýty a legendy (Gavin Blair), SLOVART, 2025. Preložila Klaudia Dyttertová.

• JAPONSKÁ PREKLADOVÁ LITERATÚRA

Rjúnosuke Akutagawa: *Vodníci*, Slovenský spisovateľ, 1958. Preložil Imrich Zálupský.

Teru Takakura: *Vody Hakone*, Slovenský spisovateľ, 1959. Preložil Imrich Zálupský.

Sakae Cuboi: *Dvadsaťštyri očí*, Mladé letá, 1961. Preložil Viktor Krupa.

Tomiko Inui: *Tučniačatá Puk a Kuk*, Mladé letá, 1967. Preložil Viktor Krupa.

Chlapec z broskyne: Výber z japonských rozprávok, Mladé letá, 1969. Zostavil a preložil Viktor Krupa.

Jasunari Kawabata: *Spiace krásavice*, Slovenský spisovateľ, 1971. Preložil Viktor Krupa.

Tomiko Inui: *Muško a Miško na severnom póle*, Mladé letá, 1975. Preložil Viktor Krupa.

Japonské mýty: Kodžiki, TATRAN, 1979. Preložil Viktor Krupa.

Neskoro je, neodchádzaj: Výber z Man'jóšú, antológie staroja-ponskej lyriky, TATRAN, 1984. Preložili Mila Haugová a Fumiko Kawahara.

Jukio Mišima: *Smäd po láske*; *Príboj*, TATRAN, 1988. Preložil Karol Kuťka.

Šuntaró Tanikawa: *Poludnie duše*, Slovenský spisovateľ, 1988. Preložili Mila Haugová a Fumiko Kawahara.

Rozprávka o žeriavovi, Mladé letá, 1990. Preložil Viktor Krupa.

Nad čistým ohňom dym: Výber z Man'jóšú, antológie staroja-ponskej lyriky, Solitudo, 1998. Preložili Mila Haugová a Fumiko Kawahara.

Kokinšú: Piesne z Cisárskeho úradu pre poéziu, Petrus, 1998. Preložil Karol Strmeň.

Kvety srdca: Výber z japonskej poézie 10. a 11. storočia, Petrus, 2004. Zostavil a preložil Ivan Rumánek.

Haruki Murakami: *Hon na ovcu*, SLOVART, 2004, 2019. Preložila Lucia Preuss.

Banana Jošimoto: *Dovidenia*, *Cugumi*, IKAR, 2005. Preložila Lucia Preuss.

Haruki Murakami: *Tancuj, tancuj, tancuj*, SLOVART, 2006, 2019. Preložila Lucia Preuss.

Haruki Murakami: *Kronika vtáčika na kľúčik I.: Straka zlodejka*, SLOVART, 2010. Preložila Dana Hashimotová.

Haruki Murakami: *Kronika vtáčika na kľúčik II.: Vtáčik jasnovi-dec*, SLOVART, 2011. Preložila Dana Hashimotová.

Sačiko Yošihara: *Letný hrob*, Knižná dielňa, 2011. Preložili Mila Haugová a Fumiko Kawahara.

Haruki Murakami: *Kronika vtáčika na kľúčik III.: Vtáčkar*, SLOVART, 2012. Preložila Dana Hashimotová.

Haruki Murakami: *Bezfarebný Cukuru Tazaki a roky jeho putovania*, SLOVART, 2014. Preložila Dana Hashimotová.

Haruki Murakami: *Počúvaj pieseň vetra*; *Pinball 1973*, SLOVART, 2019. Preložila Dana Hashimotová.

Macuo Bašó: *Haiku*, Skalná ruža, 2019. Preložili Ján Zambor a František Paulovič.

Hiro Arikawa: *Zápisky cestujúcej mačky*, Lindeni, 2020. Preložil František Paulovič.

Mieko Kawakami: *Letný príbeh*, ODEON, 2021. Preložil František Paulovič.

Sósuke Nacukawa: *Mačka, ktorá zachránila knihy*, IKAR, 2022. Preložili František Paulovič a Veronika Šokyová.

Haiku v obrazoch: Klasické japonské básne, IKAR, 2022. Preložili Ján Zambor a František Paulovič (obaja prekladatelia získali Prémiu Literárneho fondu za rok 2022 v kategórii umelecký preklad).

Haruki Murakami: *Slepá vŕba a spiaca žena*, SLOVART, 2023. Preložila Dana Hashimotová.

Zázračnica štyroch dôb, Marenčin PT, 2023. Zostavil a preložil Ivan Rumánek.

Takaši Hiraide: *Mačací hosť*, Modrý Peter, 2023. Preložila Eva Luka.

Nepŕchnuce sakury: Výber starej japonskej poézie, Matica slovenská, 2024. Prebásnil Ľubomír Feldek v spolupráci s Viktorom Krupom.

V roku 2025 by mali byť vydané nasledujúce diela:

Eiko Kadono: *Kiki, čarodejnícka doručovateľka*, Literárna bašta. Preložila Eva Luka.

Čijo Kitahara: *Rieka barokových perál*, Modrý Peter. Preložila Eva Luka.

Zaujímavým dielom je kniha *Masahikovými očami* od japonského novinára Masahiko Shirakiho (vyšla v roku 2014 vo vydavateľstve IKAR), ktorý sa oženil s populárnou herečkou Oľgou Belešovou a usadil sa v Bratislave. Tvorí ju výber článkov, ktoré viac ako desať rokov publikoval v denníku SME a neskôr v týždenníku TV OKO. Sústredil sa v nich na rozdiely medzi Slovenskom a Japonskom.

ISBN 978-80-974480-4-2